

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till
lag om försök med alkoholövervakad körkort och till lag
om temporär ändring av vägtrafiklagen**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås att det stiftas en tidsbunden lag om ett försök med körkort som övervakas med hjälp av alkohol. Med alkohol avses en anordning som på grund av den alkoholhalt som mäts i förarens utandningsluft förhindrar att ett fordon startas. Enligt propositionen kan i fråga om en person som gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri under vissa förutsättningar beslutas om villkorligt körförbud i kombination med övervakning av körkorten, dvs. övervakad körkort. En förutsättning för övervakad körkort skall bland annat vara att det under prövotiden finns ett alkohol i det fordon personen i fråga framför. Det föreslås att prövotiden är ett år.

Ett beslut om övervakad körkort förutsätter en begäran från den som misstänks för rattfylleri och att den övervakade själv svarar för

de kostnader som övervakad körkort medför för honom eller henne. För prövotiden får den övervakade ett körkort som berättigar honom eller henne att framföra endast en person- eller paketbil som är försedd med alkohol och är i privat bruk.

Dessutom föreslås att den övervakade skall genomgå ett program för bedömning av alkohol- eller drogberoende och en fortsatt uppföljning som varar prövotiden till slut.

Det föreslås att försöket med övervakad körkort skall pågå i tre år.

I vägtrafiklagen föreslås ändringar som föranleds av försöket med övervakad körkort.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 juli 2005 och gälla till den 30 juni 2008.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING	4
1. Inledning	4
2. Nuläge.....	4
2.1. Lagstiftning och praxis.....	4
Alkolås	4
Rattfylleri	5
Körförbud	5
Utredning av alkohol- eller drogberoende.....	6
Alkoholrelaterade olyckor	7
2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet	8
Sverige.....	8
USA.....	9
Canada.....	9
Australien.....	10
Europeiska unionens förundersökning och försök.....	10
Nederländerna	10
2.3. Bedömning av nuläget	10
3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen.....	11
3.1. Mål och medel	11
3.2. De viktigaste förslagen.....	13
4. Propositionens verkningar	14
4.1. Ekonomiska verkningar.....	14
Jämlighet mellan människor och riktande av kostnaderna för övervakad körrätt	14
Statsekonomiska verkningar	15
Verkningar på näringslivet.....	16
4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal	16
4.3. Verkningar i fråga om domstolarna	17
4.4. Verkningar i fråga om trafiksäkerheten.....	17
5. Beredningen av propositionen	18
5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial	18
5.2. Remissyttranden	18
DETALJMOTIVERING	20
1. Lagförslag	20
1.1. Lag om försök med alkolåsövervakad körrätt	20
1.2. Lag om temporär ändring av vägtrafiklagen	24
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter	26
3. Ikraftträdande	26
4. Lagstiftningsordning.....	26

LAGFÖRSLAGEN.....	27
om försök med alkolåsövervakad körrätt.....	27
om temporär ändring av vägtrafiklagen	30
BILAGA	32
PARALLELLTEXTER	32
om temporär ändring av vägtrafiklagen	32

ALLMÄN MOTIVERING

1. Inledning

Alkohol är en av de största riskfaktorerna i trafiken och en central del av trafiksäkerhetsarbetet är att minska förarnas användning av berusningsmedel. Rattfyllerister har del i ungefär var femte vägtrafikolycka med dödlig utgång, och för att de mål som ställts för utvecklingen av trafiksäkerheten skall kunna uppnås, skall lämpligheten hos nya metoder för minskande av rattfylleri utredas. En sådan metod är införande av teknik som förhindrar att en person kör i berusat tillstånd. I den riksomfattande trafiksäkerhetsplanen av den 19 november 1996 ingick ibruktagandet av anordningar som förhindrar körande som en åtgärd för att minska rattfylleri, varefter ibruktagandet av alkoholås undersöktes i en förundersökning som Statens tekniska forskningscentral (VTT) slutförde år 2001.

Alkoholåset togs i bruk i USA i mitten av 1980-talet. Anordningen mäter alkoholhalten i förarens utandningsluft och förhindrar vid behov att fordonet startar. Alkoholåset består av två självständiga enheter: en centralenhet och en handenhet. Handenheten monteras vid bilens instrumentbräda. När man blåser i den mäter den alkoholhalten i utandningsprovet. Till centralenheten är en liten dator ansluten, som registrerar alla utandningsprov som föraren ger inklusive datum, klockslag och alkoholhalter. Genom den blåsningsteknik som alkoholåset kräver eller genom ett ljudprov och en fuktdetektor som kopplas till alkoholåset försöker man förhindra försök att med hjälp av andra luftkällor kringgå alkoholåsets kontrollfunktion.

Alkoholåset kräver också slumpmässigt att utandningsprov ges under färden för att förhindra att föraren dricker alkohol när han eller hon kör. Eftersom föraren har flera minuter på sig att lämna utandningsprovet äventyrar kontrollen inte koncentrationen i trafiken. Alkoholåset inverkar inte på en motor som är igång, eftersom det är monterat mellan tändningslåset och startmotorn. Om det utandningsprov som krävs under färden inte läm-

nas inom utsatt tid eller om det överstiger den gräns som kalibrerats i anordningen kopplas ett larmsystem på. Efter detta har den som försummat utandningsprovet ännu någon minut på sig att ge ett godkänt utandningsprov, varvid larmsystemet släcks. Annars måste anordningen föras till ett serviceställe inom några dagar. I sådana fall får också övervakaren av försöket reda på att föraren brutit mot bestämmelserna.

Enligt erfarenheterna av användningen i flera länder förhindrar alkoholåset effektivt nya fall av rattfylleri under den tid låset används. Alkoholåset identifierar emellertid endast alkohol och förhindrar sålunda inte att personer som använder narkotika eller missbrukar läkemedel kör. Om försöket ger positiva resultat är det möjligt användning av alkoholås i framtiden ställs som villkor för att t.ex. personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri skall återfå körkort.

Vid sidan av dem som gjort sig skyldiga till rattfylleribrott kan yrkestrafiken i framtiden utgöra en annan betydande användargrupp. Transportföretag kan montera alkoholås i sina bilar som en del av sitt program för kvalitets-säkring i syfte att garantera att företagets bilar inte körs av berusade förare. I framtiden är det också möjligt att användning av alkoholås förutsätts för vissa transporter, såsom skolskjutsar och transport av farliga ämnen.

2. Nuläge

2.1. Lagstiftning och praxis

Alkoholås

Det finns ingen nationell lagstiftning om alkoholås. Några lagstiftningshinder för frivillig användning av alkoholås föreligger inte, men fordonet måste ändringsbesiktigas efter monteringen så att man kan vara säker på att alkoholåset inte förorsakar störningar i fordonets manöveranordningar. I Finland är för närvarande några tiotal alkoholås i användning, av vilka största delen används inom yrkestrafi-

ken men en del också av privatpersoner som oroar sig för sin alkoholkonsumtion.

Rattfylleri

Om rattfylleri bestäms i 23 kap. 3 § i strafflagen (39/1889). Enligt 23 kap. 3 § 1 mom. gör den sig skyldig till rattfylleri som för ett motordrivet fordon eller en spårvagn efter att ha förtärt alkohol i en sådan mängd att alkoholhalten under eller efter färden är minst 0,5 promille i hans blod eller minst 0,22 milligram per liter i hans utandningsluft. I 2 mom. i paragrafen bestäms om nolltolerans i fråga om narkotika och i 3 mom. om rattfylleri som föranleds av användning av något annat rusmedel än alkohol. För rattfylleri utdöms böter eller fängelsestraff för högst sex månader.

Om grovt rattfylleri bestäms i 23 kap. 4 § i strafflagen. Enligt 1 mom. 1 punkten är en av grunderna för grovt rattfylleri att alkoholhalten är minst 1,2 promille i gärningsmannens blod eller minst 0,53 milligram per liter i hans utandningsluft och enligt 2 punkten att gärningsmannens förmåga till de prestationer som uppgiften kräver är kännbart nedsatt. I den tredje punkten bestäms om grovt rattfylleri som grundar sig på användning av något annat rusmedel än alkohol. I alla punkterna förutsätts dessutom att omständigheterna är sådana att brottet är ägnat att äventyra någon annans säkerhet. För grovt rattfylleri utdöms minst 60 dagsböter eller fängelsestraff för högst två år.

Antalet rattfylleribrott som kommit till polisens kännedom var högst i början av 1990-talet (29 759). Därefter sjönk antalet snabbt och år 1994 uppgick antalet rattfylleribrott till 20 390. Efter detta har antalet långsamt börjat öka igen och år 2002 bokfördes 22 957 fall av rattfylleri. Under den senare hälften av år 2003 blev ökningen snabbare och för hela året bokfördes 24 607 fall av rattfylleri. Enligt förhandsuppgifter uppgick antalet rattfylleribrott till 27 027 år 2004.

Andelen grova rattfylleribrott är ca 60 % av alla rattfylleribrott. År 2002 utdömdes sammanlagt 11 467 fängelsestraff, av vilka 3 861 (33,7 %) var ovillkorliga. Av de ovillkorliga fängelsestraffen omvandlades 1 879 (48,7 %) till samhällstjänst.

Det föreslås inga ändringar i bestämmelserna i strafflagen om rattfylleri eller grovt rattfylleri, och ibruktageandets av alkohol i den form som föreslås i propositionen inverkar inte på de straff som utdöms för brotten. En person som dömts till ovillkorligt fängelsestraff kan emellertid inte meddelas övervakad körrätt.

Körförbud

Vägfiklagen (267/1981) innehåller bestämmelser om körförbud. Enligt 75 § 1 mom. i vägfiklagen skall en förare meddelas körförbud, om han konstateras ha gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten, rattfylleri eller grovt rattfylleri. I sådana fall beslutar domstolen om körförbud i samband med behandlingen av brottmålet. I 2 mom. föreskrivs om de fall då polisen meddelar en förare administrativt körförbud. I propositionen föreslås inga ändringar i grunderna för utfärdande av körförbud.

I 76 § i vägfiklagen finns bestämmelser om temporärt körförbud och omhändertagande av körkort, med stöd av vilka man i trafikövervakningen omedelbart kan ingripa i körrätten i fråga om förare som gjort sig skyldiga till trafikbrott. En polisman kan utfärda temporärt körförbud för den som har körrätt och omhändertar körkortet om det finns sannolika skäl att misstänka att han gjort sig skyldig till rattfylleribrott enligt 23 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § strafflagen (1 punkten), om det finns skäl att misstänka att han har gjort sig skyldig till grovt äventyrande av trafiksäkerheten eller till rattfylleribrott enligt 23 kap. 3 § 2 eller 3 mom. strafflagen (2 punkten), om det är sannolikt att det finns förutsättningar för att meddela körförbud med stöd av de brottsrelaterade bestämmelserna i 75 § 2 mom. (3 punkten) eller om det är uppenbart att körförmågan hos den som har körrätt på grund av sjukdom eller skada eller av någon annan sådan orsak har försämrats i sådan utsträckning att den övriga trafiken utsätts för väsentlig fara om körningen fortsätter och det därför inte kan anses tillräckligt att enbart utreda hälsotillståndet enligt 73 § 2 mom. (4 punkten).

I 77 § i vägfiklagen bestäms om tiden för temporärt körförbud. I de fall som avses i

76 § 1 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla till dess domstolen beslutar om körförbud, liksom även enligt 76 § 2 punkten om det är sannolikt att den som har meddelats temporärt körförbud har gjort sig skyldig till en gärning som nämns i punkten. Enligt 77 § 2 mom. i vägtrafiklagen får polisen bestämma att det temporära körförbudet skall upphöra redan innan domstolen beslutar om körförbud, om det på grundval av förundersökningen är uppenbart att domstolen kommer att meddela villkorligt körförbud. I 3 mom. bestäms om polismannens och polisens förfarande i de fall som avses i 76 § 3 och 4 punkten. I 4 mom. bestäms om återlämnande av körkortet när ovillkorligt körförbud inte meddelas eller temporärt körförbud inte hålls i kraft.

I 78 § i vägtrafiklagen bestäms om utfärdande av körförbud. Enligt paragrafen kan körförbud meddelas för högst fem år i de fall som avses i 75 § 1 mom. I paragrafen föreslås inga ändringar.

Enligt 79 § i vägtrafiklagen kan en domstol när den meddelar körförbud, om allmän fördel inte kräver något annat, förklara förbudet villkorligt såvida körrätten för den som förbudet gäller är nödvändig i hans yrke eller det finns något annat särskilt vägande skäl, och gärningen inte har medfört fara för andras säkerhet. För en gärning som har lagts medan körförbud eller temporärt körförbud är i kraft eller under den i 2 mom. nämnda prövotiden kan körförbud inte meddelas villkorligt. Enligt 2 mom. är körförbudet villkorligt under en av domstolen fastslagen tid (prövotid), minst ett och högst tre år. Prövotiden börjar när utslag om villkorligt körförbud har avkunnats eller givits. I domstolens utslag skall meddelas när prövotiden för det villkorliga körförbudet upphör. Enligt 3 mom. skall domstolen bestämma att det villkorliga körförbudet skall verkställas, om den som meddelats körförbud under prövotiden gör sig skyldig till en gärning som avses i 75 § 1 mom. Domstolen behöver dock inte bestämma att körförbudet skall verkställas, om föraren inte döms till straff för en gärning som avses i 75 § 1 mom. När det bestäms att ett villkorligt körförbud skall verkställas, motsvarar förbudets sista giltighetsdag den sista giltighetsdagen för det längsta gällande

körförbudet. Domstolens utslag verkställs även om det överklagas. Enligt 4 mom. skall i domstolens utslag nämnas de omständigheter som medför att det villkorliga körförbudet skall verkställas. Om det inte inom ett år efter prövotidens utgång har bestämts att det villkorliga körförbudet skall verkställas, har körförbudet upphört.

De körförbud som meddelats i Finland är korta i internationell jämförelse, eftersom domstolarna i allmänhet använder endast den första fjärdedelen av den maximitid på fem år som fastställts för meddelande av körförbud. År 2002 avgjordes i domstol sammanlagt 21 542 mål med utlåtande om körförbud. I 19 496 av fallen meddelades ovillkorligt körförbud. Körförbudet ansågs i 597 fall ha blivit avtjänat till fullo på grund av den tid ett temporärt körförbud varat och villkorligt körförbud meddelades i 1 381 fall. Enligt en separat utredning som gällde körkortsregistret utfärdades av de körförbud som år 2001 meddelades för vanliga rattfylleribrott närmare 60 % (6619) för 3—6 månader. De övriga körförbuden fördelade sig jämnt på perioder av både mindre än 3 månader och perioder av 6—12 månader. Knappt 5 % av körförbuden meddelades för mer än ett år. Av de körförbud som meddelades för grovt rattfylleri utfärdades närmare 60 % (10 189) för 6—12 månader, ca en fjärdedel för 3—6 månader och drygt 10 % för mer än ett år. Drygt 2 % av körförbuden meddelades för mindre än 3 månader.

Utredning av alkohol- eller drogberoende

I 9 § i körkortsförordningen (845/1990) hänvisas till en bestämmelse i bilaga III till rådets direktiv 91/439/EEG om körkort (körkortsdirektivet), enligt vilken körkort inte får utfärdas eller förnyas för personer som är beroende av alkohol eller som inte är i stånd att avstå från att föra fordon i alkoholpåverkat tillstånd. När direktivet trädde i kraft år 1996 föranledde det ett behov att utveckla utvärderingsförfarandet i fråga om alkohol- och drogberoende och hänvisningen till vård för rattfyllerister. Enligt 28 § 3 mom. i lagen om missbrukarvård (41/1986) kan social- och hälsovårdsministeriet meddela anvisningar om ordnande och genomförande av missbru-

karvård. I syfte att utreda den praktiska verksamheten utarbetade social- och hälsovårdsministeriet en handbok om bedömningen (Rusmedelsberoendet och körförmågan, 1998:6) för läkare. I oktober 1998 inleddes ett projekt om rusmedel och körkort vilket varade två och ett halvt år. Projektet resulterade i en i praktiken testad, riksomfattande modell för bedömning av rattfylleristers alkohol- och drogberoende. Bedömningen av alkohol- eller drogberoendet tar tre till sex månader och under den tiden erbjuds deltagaren hjälp att hantera användningen av alkohol eller droger. I fråga om förstagångsförbrytare som har kortvarit körkort eller som ansöker om körkort genomförs bedömningsprogrammet på tre månader. Programmet för personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri varar sex månader och omfattar minst sju besök på en mottagning. För att ett positivt utlåtande skall ges krävs kontroll över användningen av alkohol och droger och en minskning av den totala konsumtionen.

I Finland hänvisar polisen föraren till en läkare för bedömning, om en förare som har en kortvarig körrätt en gång gjort sig skyldig till ett rattfylleribrott eller en förare som har permanent körrätt under tre år vid upprepade tillfällen gjort sig skyldig till rattfylleribrott. Förutom rattfyllerister kan polisen även hänvisa personer som gripits för narkotikabrott eller som upprepade gånger tagits i förvaring på grund av att de varit påverkade av rusmedel till bedömning av alkohol- eller drogberoende (Inrikesministeriets anvisning till polisen SM-2003—03220/Vi-3).

Alkoholrelaterade olyckor

Alkoholen har del i omkring var fjärde dödsolycka i Finland och i ungefär var sjätte olycka där någon skadas. En berusning med 0,5—0,9 promille alkohol i blodet ökar risken för trafikolyckor med dödlig utgång med över tio gånger, och med över 1 promille med nästan femtio gånger jämfört med om föraren är nykter. Antalet som dött i fall av rattfylleri (då alkoholhalten i förarens blod varit minst 0,5 promille) var som högst år 1990 då 152 människor dog. Efter detta sjönk antalet dödsfall fram till år 1996 (78 döda),

varefter utvecklingen har varierat nästan från år till år. År 2002 dog 94 människor i rattfyllerioluckyor och enligt förhandsuppgifter 69 människor år 2003, av vilka 52 var berusade förare, 12 passagerare till berusade förare och 5 utomstående. På 2000-talet har i medeltal 81 människor per år dött i rattfyllerioluckyor.

Undersökningskommissionerna för trafikolyckor undersökte år 2003 sammanlagt 260 trafikolyckor med dödlig utgång för personer som varit med i något motorfordon. Av dessa var 61 (23 %) alkoholrelaterade olyckor (alkoholhalten i blodet minst 0,20 promille). Bland de alkoholrelaterade olyckorna utgör olyckor där endast en person är inblandad en betydande del. År 2003 uppgick antalet sådana olyckor till 41, och utgjorde därmed 39 % av alla olyckor med endast en person inblandad. Antalet kollisioner där alkoholen var inblandad uppgick till 20, dvs. 13 % av alla kollisioner.

Enligt olycksfallsstatistiken har 5 % av de alkoholpåverkade förarna av motorfordon åren 1984—2003 haft en alkoholhalt i blodet på under 0,50 promille, 16 % mellan 0,50 och 1,19 promille och 79 % minst 1,20 promille. I olyckor där endast en person är inblandad har alkoholhalten i medeltal varit högre än vid kollisioner.

Av de förare som i alkoholpåverkat tillstånd körde ett motorfordon år 2003 saknade 32 % körkort och 48 % hade tidigare straffats för rattfylleri. Antalet alkoholpåverkade förare som körde ett lånat fordon uppgick till 21 % och de som utan lov hade tagit i bruk ett fordon utgjorde 8 %. Av förarna i alkoholrelaterade olyckor var 7 (11 %) under 22 år gamla. De ungas andel i alkoholrelaterade olyckor minskade märkbart jämfört med föregående år men har enligt preliminära uppgifter åter ökat i början av år 2004.

Typen av och tidpunkten för olyckor har inte ändrat i någon betydande grad under de senaste åren. De vanligaste typerna av olyckor år 2003 var avkörning (63 %) och mötesolyckor (27 %). Olyckorna är koncentrerade till sommarmånaderna, veckosluten samt nattens första timmar. Av olyckorna inträffade 35 % på riksvägar och stamvägar, 44 % på andra allmänna vägar och 15 % på gator eller privata vägar.

2.2. Den internationella utvecklingen och lagstiftningen i utlandet

Det finns för närvarande ingen gemenskapslagstiftning om alkohol. I de flesta västeuropeiska länder har ett försök med alkohol planerats eller inletts i syfte att förhindra rattfylleri. Om den nuvarande utvecklingen fortsätter är det sannolikt att alkohol kommer att beaktas även i gemenskapslagstiftningen. Alkohol kan t.ex. utgöra en grund för att undantag skall beviljas från de krav på hälsointyg för körkort som avses i körkortsdirektivet, varvid användningen av alkohol även skulle omfatta personer som konstaterats vara beroende av alkohol.

Sverige

I Sverige inleddes ett försök med alkohol i tre län i början av februari 1999. Alla, vars körkort återkallats på grund av rattfylleri eller grovt rattfylleri, kunde delta i det femåriga försöket. Avsikten med försöket var att undersöka hur alkohol accepteras och hur läset inverkar på antalet återfall av rattfylleri samt på deltagarnas hälsotillstånd och trafiksäkerheten. Deltagaren betalar alla kostnader som föranleds av försöket, inklusive ansökningsavgiften och avgiften för länsstyrelsens övervakning. Kostnaderna är för närvarande omkring 45 000 kronor (ca 4 900 euro) för tiden för försöket. I Sverige ses alkoholet som en vårdmetod för personer med alkoholproblem och staten bekostar i allmänhet inte behandlingen av alkoholproblem såsom en sjukdom.

Enligt Sveriges lagstiftning är återkallande av körkort en påföljd som hänför sig till kör-rätten och som är förknippad med en tidsfrist inom vilken ett nytt körkort inte får beviljas. Tidsfristen är minst en månad och högst tre år, men i fall som gäller grovt rattfylleri (1,0 promille) minst ett år. Den genomsnittliga tiden för vilken körkort återkallas på grund av rattfylleri är 14 månader. Om körkortet återkallas för över ett år krävs ett nytt körkortsprov och ett lämplighetstest för att föraren skall återfå körkortet. I motsats till utmätande av straff för rattfylleri sker återkallelse av körkort genom ett administrativt förfarande

och utförs av länsstyrelsen. Straffen för rattfylleri i Sverige är i allmänhet böter eller fängelse, och dessa straff är i kraft även om föraren deltar i försöket med alkohol. Av de förare för vilka körkortet återkallats för över ett år deltog 12 % i försöket.

Den som deltar i försöket med alkohol i Sverige skall ha alkoholet i sin bil i två års tid oberoende av den tid för vilken hans eller hennes körkort återkallats på grund av rattfylleri. Med tre månaders mellanrum skall deltagaren genomgå läkarundersökning och under det andra försöksåret skall han eller hon kunna föra en så gott som nykter livsstil, annars utesluts han eller hon ur försöket. I försöket följs också deltagarnas andra trafikförseelser och anhängande på grund av fylleri. En person kan uteslutas ur försöket t.ex. om han eller hon gör sig skyldig till fortkörning. Inom försöket tillåts också endast ett startförsök där utandningsprovet innehåller över 0,2 promille alkohol. Om det händer en andra gång utesluts personen ur försöket. Om en person utesluts ur försöket träder återkallel-sen av körkortet i kraft, och försökstiden förkortar inte den tid det återkallats för. Med anledning av de stränga reglerna uteslöts 35 % av deltagarna ur försöket, och 4 % drog sig ur av egen vilja. De vanligaste orsakerna var att deltagarna inte kunde kontrollera sin användning av alkohol tillräckligt under det andra året av försöket eller att de gjorde flera försök att starta bilen när de var berusade.

Under de första drygt tre åren deltog 333 personer i försöket. Under denna tidsperiod åkte inte en enda deltagare fast för rattfylleri eller körning av ett fordon som inte var utrustat med alkohol. Deltagarnas kontroll över sin användning av alkohol förbättrades och sjuk-skrivningar från arbetet minskade märkbart jämfört med en kontrollgrupp. På grund av den korta tidsperioden kan man inte dra några säkra slutsatser om vilka verkningarna är på tiden efter avslutat försök, men de preliminära observationerna är lovande. Enligt de första undersökningarna avspeglade sig kontrollen över alkoholanvändningen även i en förbättrad trafiksäkerhet. Före försöket var sannolikheten statistiskt sett över fem gånger större att en av deltagarna skulle hamna i en olycka med personsador som följd jämfört med en genomsnittsförare, men under tiden

för försöket sjönk sannolikheten till samma nivå som för genomsnittsförarna. När det gäller trafiksäkerheten innehöll undersökningen dock ännu så litet material att den statistiskt sett inte är tillförlitlig.

Största delen av dem som deltagit i försöket har varit nöjda med alkoholåsprogrammet och den körrätt och den möjlighet att få kontroll över alkoholanvändningen som programmet medfört. På grund av de höga kostnaderna har motiverade personer gallrats fram, vilka har stort behov av att använda bil. Största delen av deltagarna är medelålders män. Den yrkesmässiga fördelningen bland försökspersonerna är vidsträckt och försöket inkluderar även arbetslösa och pensionärer.

Med anledning av de goda resultaten beslöt man den 1 oktober 2003 i Sverige att i förtid utvidga försöket att gälla hela landet. Samtidigt utvidgades försöket att omfatta alla fordon utom mopeder och motorcyklar. I Sverige anser man det möjligt att man på basis av erfarenheterna utvidgar användningen av alkoholås så att det i framtiden blir obligatoriskt för personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri, och senare för alla som gjort sig skyldiga till rattfylleri. År 2004 beslöt man i Sverige att utreda möjligheterna att kräva alkoholås som utrustning i alla nya personbilar, lastbilar och bussar senast år 2012.

USA

Alkoholåset togs först i bruk i delstaten Kalifornien år 1986 och nu används det i 43 delstater. För närvarande använder omkring 70 000 personer alkoholås. Inom frivilliga program tar omkring 10–20 % av de förare som uppfyller kriterierna för att delta i programmet alkoholås i bruk. Deltagaren betalar de kostnader som föranleds av användningen av alkoholåset.

Körförbuden är betydligt längre i USA än i Finland. Alkoholås är vanligen ett frivilligt alternativ till körförbud, men i åtminstone 11 delstater har man också erfarenhet av obligatorisk användning av alkoholås som ett villkor för att personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri skall återfå sitt körkort. I USA verkställs ofta även långa körförbud innan alkoholås tas i bruk. I allmän-

het är användningen av alkoholås inte förenat med läkarkontroller.

Enligt de resultat som uppnått förhindrar alkoholåset effektivt att rattfylleri upprepas under användningstiden, men när alkoholåset inte längre används återgår antalet fall av upprepat rattfylleri till den tidigare nivån. I frivilliga program, i vilka deltagarna varit personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri eller personer som första gången haft hög alkoholhalt i blodet, har andelen återfall i allmänhet varierat mellan 0,5 och 5 % under tiden för alkoholåsprogrammet. I de försök där alkoholåset varit obligatoriskt har andelen utandningsprov med en alkoholhalt som överstiger den tillåtna gränsen varit större än i frivilliga försök.

Canada

I Canada togs alkoholås i bruk i provinsen Alberta år 1990. I Alberta är det möjligt att delta frivilligt i programmet med alkoholås, men alkoholås kan också vara en obligatorisk förutsättning för att en person skall återfå sitt körkort. Genom frivillig användning av alkoholås kan tiden för körförbud förkortas. Innan alkoholåset kan tas i bruk av frivilliga förutsätts dock att sökanden haft vanligt körförbud i minst tre månader, betalat böterna och avgifterna samt genomgått den utbildning och rehabilitering som krävs. Alkoholåset skall användas i minst sex månader i Canada och deltagaren betalar de kostnader som alkoholåset föranleder.

Om det bestäms att användningen av alkoholås skall vara obligatorisk för en person måste personen i fråga vänta minst sex månader innan han eller hon får börja använda alkoholåset. Enligt kanadensiska experter borde körförbud inte krävas innan man får börja använda alkoholåset. Alkoholåset skall vara installerat under hela den tid det ursprungliga körförbudet skulle ha gällt, dock minst i sex månader. Personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri skall också före perioden med alkoholås delta i ett bedömnings- och handledningsveckoslut.

Enligt resultaten i Alberta förhindrar alkoholåset rattfylleri på ett mycket effektivt sätt och man har även kunnat konstatera att det haft positiv inverkan i ett längre perspektiv. I

Alberta deltar omkring 10 % av dem som dömts för rattfylleri i programmet med alkoholås.

Vid ingången av år 2004 fanns endast två provinser i Canada som inte tagit alkoholås i bruk. Obligatorisk användning av alkoholås lämpar sig enligt de kanadensiska erfarenheterna i regel för personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri. Som frivilliga användare av alkoholås lämpar sig även personer som för första gången blivit fast för rattfylleri. Ett problem inom det frivilliga programmet med alkoholås är den låga deltagarprocenten, som i Canada i allmänhet varierar mellan 1—10 % av dem som uppfyller kriterierna för att få delta. På detta inverkar bl.a. att behovet att använda bil är litet, att risken för att åka fast när man kör utan körkort är liten, att alkoholåset föranleder kostnader samt att man känner sig besvårad över att i offentligheten blåsa i alkoholåset.

Australien

Alkoholåset togs först i bruk i delstaten South Australia år 2000 och nu används det i sammanlagt tre delstater. Försöken med alkoholås skiljer sig avsevärt mellan de olika delstaterna. I regel är deltagandet frivilligt och deltagaren betalar de kostnader som deltagandet föranleder. I delstaten Victoria är alkoholås emellertid obligatoriskt för personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri. Antalet användare har hittills varit litet, vilket ses som det största problemet inom programmet.

Europeiska unionens förundersökning och försök

Europeiska unionen (EU) genomförde åren 2000—2001 en förundersökning om ibruktage av alkoholås, i vilken Nederländerna, Tyskland, Finland och Danmark deltog. Finlands representant vid beredningen av förundersökningen var statens tekniska forskningscentral (VTT). Enligt förundersökningen kan man minska rattfylleriet med hjälp av alkoholås och i de medlemsländer som vill delta borde en fältstudie genomföras så att man får praktisk erfarenhet. Målgruppen för försöket var personer som gjort sig skyldiga till

rattfylleri, i synnerhet de som upprepade gånger gjort sig skyldiga. Möjliga försöksobjekt var också transportföretags fordon som transporterar farliga ämnen, buss- och taxibolagens fordon samt bilskolornas fordon.

I slutet av år 2004 inleddes begränsade försök med alkoholås i Belgien, Spanien, Tyskland och dessutom i Norge. Avsikten med dessa försök var att undersöka alkoholåsets sociologiska, psykologiska, beteendevetenskapliga och praktiska verkningar på förare, passagerare och transportföretag. I Spanien och Norge är målgrupperna bussar och taxibilar, i Tyskland varutransportbilar och i Belgien personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri samt personer som är beroende av alkohol men som varit nyktra i sex månader. Försöket varar över ett år och omfattar i sin helhet 150 förare. Dessutom utreds hur 90 familjemedlemmar, passagerare och förmän på transportföretag upplever saken. Avsikten med de begränsade fältstudierna är att ge kunskapsunderlag för mera omfattande försök.

Nederländerna

Nederländerna har för avsikt att senast år 2007 inleda ett omfattande försök med alkoholås för personer som gjort sig skyldiga till rattfylleri. Deltagaren svarar själv för de kostnader som deltagandet i försöket medför för honom eller henne.

2.3. Bedömning av nuläget

Avsikten med propositionen är inte att göra ändringar i de nuvarande bestämmelserna om rattfylleri. Strängare straff skulle troligen inte märkbart minska antalet rattfylleribrott, utan större betydelse har omfattningen och inriktningen av trafikövervakningen och den därmed förknippade risken att åka fast. Man uppskattar att en rattfyllerist med övervakningens nuvarande omfattning i medeltal kör i berusat tillstånd över 200 gånger för varje gång han eller hon åker fast.

Körförbuden i Finland är i internationell jämförelse relativt kortvariga, och i synnerhet för personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri utfärdas betydligt längre körförbud utomlands. Den 1 mars

2005 träder en ändring av vägtrafiklagen i kraft. Minimitider fastställs för körförbudet också i Finland. Minimitiderna är betydligt längre för dem som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri än de tider som tillämpas för ett första rattfylleribrott. En förlängning av körförbudet förväntas göra övervakad körrätt populärare.

Utvecklingen av antalet fall av rattfylleri påvisar att de nuvarande metoderna inte är tillräckliga om inte nivån på trafikövervakningen höjs betydligt. Längre körförbud hjälper inte heller alltid om den som meddelats körförbud ändå fortfarande har ett fordon i sin besittning. I undersökningarna i USA och Kanada har man konstaterat att 75–80 % av dem som dömts till ovillkorligt körförbud kör under den tid körförbudet är i kraft. Liknande uppskattningar har också presenterats i Sverige.

I den gällande bestämmelsen om villkorligt körförbud nämns inte alkoholåset, varför det nya begreppet övervakad körrätt skall tas in i vägtrafiklagen om försöket genomförs. I de grunder enligt vilka villkorligt körförbud för närvarande kan meddelas behövs däremot inga ändringar. Den som körförbudet gäller kan sålunda på basis av domstolsprövning fortfarande ha rätt till villkorligt körförbud om körrätten är nödvändig i hans eller hennes yrke, eller det finns något annat särskilt vägande skäl, och gärningen inte har medfört fara för andras säkerhet.

Erfarenheterna från utvärderingar av alkoholberoendet har till största delen varit positiva. De som arbetar inom missbrukarvården och social- och hälsovården har överlag upplevt verksamheten med vårdhänvisning som förnuftig och den har konstaterats kunna vara en effektiv metod för att ingripa i en livssituation där en person hotas av utslagning. Det är emellertid svårt att göra en heltäckande bedömning av en persons alkohol- eller drogberoende, eftersom klienten om han eller hon så vill till en stor del kan dölja sitt problem. Diagnosen görs huvudsakligen utifrån upprepade samtal som kompletteras med laboratorieprov. Det största problemet har varit personer som inte är beroende av alkohol men som i berusat tillstånd förlorar sin respekt för lagen. Sådana personer är inte sjuka i egentlig mening och i deras fall är en be-

dömning särskilt svår att göra. Det är svårt att påverka dessa personer genom vårdåtgärder, och på grund av att de upprepade gånger gör sig skyldiga till rattfylleri belastar de utvärderingsprogrammet.

Användningen av alkoholås i syfte att minska rattfylleribrotten inleddes i USA redan för nästan tjugo år sedan, men först under de senaste fem åren har man inlett de första försöken i Europa. Orsaker till detta kan anses vara kulturskillnader och skillnader i prioriteringarna inom trafiksäkerhetsarbetet. Den tekniska utvecklingen av alkoholåsen under 1990-talet har också gjort att anordningen nu är mera tillförlitlig och mera användarvänlig. I flera västeuropeiska länder tillämpar man redan i enlighet med resurserna olika traditionella metoder för att minska rattfylleribrotten, och användningen av alkoholås som en ny metod kommer enligt nuvarande uppgifter att bli allt vanligare.

3. Propositionens mål och de viktigaste förslagen

3.1. Mål och medel

Målet med propositionen är att finna nya metoder för att minska rattfylleribrotten och förbättra trafiksäkerheten genom att som ett hjälpmedel vid övervakningen av körrätt testa alkoholås, vilket förhindrar att ett fordon startas om föraren är berusad. I försöket skall man utreda hur väl alkoholåset accepteras och hur effektivt det är som en metod att minska olyckor för rattfyllerister och andra alkoholrelaterade olyckor. Dessutom är ett mål för försöket att utreda huruvida det är lämpligt att förena användningen av alkoholås med ökar kontroller.

Den gällande lagstiftningen innehåller inga bestämmelser om användning av alkoholås som förutsättning för körrätt. Däremot finns det inga hinder för en frivillig användning av anordningen. Gemenskapslagstiftningen fastställer minimivillkor för beviljande av körkort. Alkohol- och drogberoende utgör enligt gemenskapslagstiftningen ett hinder för beviljande av körkort, varför alkoholås inte lämpar sig som en metod för att få eller bibehålla körrätt om en person anses vara beroende av alkohol eller droger. Däremot finns inte mot-

svarande hinder för användning av alkohol i samband med körförbudspåföljd som gäller körrätten och som meddelas på grund av rattfylleri. Avsikten med körförbudet är att förhindra att en person deltar i trafiken om han eller hon antingen genom sina gärningar eller genom bristande förutsättningar har visat sig vara farlig i trafiken. Genom att göra sig skyldig till rattfylleri har en förare äventyrat trafiken genom att köra under påverkan av alkohol så att straffbarheten för gärningen uppfylls.

Som ett alternativ till ovillkorligt körförbud kan övervakad körrätt också bidra till att förebygga social isolering och utslagning ur samhället. Förlust av körrätten kan leda till att en person förlorar sin arbetsplats eller sin näringsverksamhet i en situation där villkorligt körförbud enligt de nuvarande grunderna inte kan komma i fråga, t.ex. vid upprepat rattfylleri. I synnerhet på landsbygden är egen bil dessutom för många ett oundvikligt medel för att upprätthålla kontakter, varför förlust av körrätten kan avspegla sig i flera människors liv. Enligt undersökningsresultaten från Sverige har det förbättrade hälsotillståndet hos dem som deltagit i försöket med alkohol dessutom avspeglats i minskad sjukfrånvaro. Användningen av alkohol kan sålunda ha positiva verkningar även utanför trafiken.

För att utreda hur alkoholiset kan användas och hur det accepteras skall användningen av alkohol testas i samband med körförbud som meddelas på grund av rattfylleri. Försöket förutsätter att det föreskrivs om saken i lag. Bestämmelserna kan tas in i den nuvarande lagstiftningen eller så kan en separat lag stiftas. Försöket med övervakad körrätt genomförs för en viss tid och är förenat med en uppföljning. På basis av resultaten från försöket kan man fatta beslut om att fortsätta försöket eller skapa ett permanent system.

En förutsättning för att försöket skall lyckas är ett tillräckligt stort deltagarantal som gör det möjligt att få tillförlitliga undersökningsresultat. Deltagarantalet kan påverkas genom försökets omfattning. Om deltagandet i försöket begränsas regionalt, begränsas också antalet deltagare och det kan dessutom anses äventyra den jämlika behandlingen av medborgarna. Det bästa sättet att få ett till-

räckligt antal deltagare är att genomföra försöket på riksnivå och inte göra andra begränsningar i rätten att delta än vad som är nödvändigt med tanke på trafiksäkerheten och ett lyckat genomförande av försöket.

Antalet deltagare i försöket kan också påverkas av hur man riktar deltagarkostnaderna. Det kan bestämmas att kostnaderna betalas av den övervakade eller med offentliga medel. I praktiken kan man i Finland vänta sig att högst 10 % av de personer som uppfyller kriterierna för att delta i försöket deltar om försöket betalas av deltagarna. Årligen sker omkring 25 000 fall av rattfylleri, i vilka gärningsmännen uppskattningsvis är omkring 20 000. Av dessa uppskattas omkring 12 000 uppfylla kriterierna för att få delta. Om viljan att delta i försöket koncentreras till personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri eller som vid sitt första rattfylleribrott haft hög alkoholhalt i blodet kan deltagarantalet bli högst omkring 500 förare per år, förutsatt att det inte sker betydande förändringar i körförbudens längd. Deltagarantalet skulle troligen vara högre om finansieringen i huvudsak betalas med offentliga medel, men detta alternativ är med tanke på ett lyckat genomförande av försöket förknippat med betydande problem när det gäller acceptansen för försöket och deltagarnas motivation, varför det endast finns få internationella erfarenheter av en sådan kostnadsmodell.

Övervakad körrätt innebär att man måste avvika från normal praxis, enligt vilken den som gjort sig skyldig till brottet meddelas ovillkorligt körförbud. Fortsatt körrätt förutsätter noggrann reglering och övervakning av körrätten under provotiden. Alkoholiset lagrar uppgifter om de utandningsprov som lämnats eller försumrats samt uppgifter om hur långa sträckor och hur länge föraren har kört. Polisen granskar uppgifterna inom utsatt tid. Alkoholiset som övervakningsinstrument förhindrar emellertid inte andra trafikbrott än rattfylleri. Eftersom en förare som deltar i försöket i stället för ovillkorligt körförbud får övervakad körrätt kan man ställa villkor för hans eller hennes beteende i trafiken under tiden för försöket. Vid allvarligare trafikbrott skall den övervakade körrätten återkallas. Målet med försöket, dvs. att förbättra trafiksäkerheten, och den allmänna acceptansen

för alkoholåset kan annars äventyras.

Med anledning av gemenskapslagstiftningen får övervakad kör rätt inte beviljas förare som enligt läkarutlåtande är beroende av alkohol eller droger. En utredning av eventuellt alkohol- eller drogberoende och uppföljning i samband med den hindrar ingen från att delta i försöket, men om en läkare bedömer att den övervakade är beroende måste provotiden avbrytas och den övervakade kör rätten återkallas. Enligt internationella undersökningar minskar alkoholåset effektivt att rattfylleribrott upprepas under den tid låset används. För att det skall ha inverknings på trafiksäkerheten är det emellertid viktigt att alkoholåsets positiva verkningar sträcker sig längre än den tid alkoholåset används. På detta kan man inverka genom att förena användningen av alkoholåset med uppföljning av hälsotillståndet och andra stödåtgärder. Annars är det svårt att ingripa i de alkoholproblem som ofta utgör bakgrunden till rattfylleriet, och risken för att rattfylleribrott upprepas efter att den övervakade kör rätten upphört är troligen lika hög som före försöket.

3.2. De viktigaste förslagen

I propositionen föreslås att det stiftas en tidsbunden lag om ett försök med alkoholåset övervakad kör rätt. Enligt förslaget skall den som gjort sig skyldig till rattfylleri ha alkoholåset i sitt fordon under provotiden. Lagen innehåller bestämmelser om den övervakade kör rätts innehåll, avbrytande av provotiden, de skyldigheter som hänför sig till övervakningen samt förfaranden för att fullgöra dem. Eftersom det är fråga om ett tidsbundet försök är en separat lag tydligare än om de bestämmelser som behövs tas in i samband med bestämmelserna om körförbud i vägtrafiklagen. Det föreslås att försöket ordas på riksnivå, vilket möjliggör ett tillräckligt antal deltagare och uppfyller kraven på jämlik behandling oberoende av boningsort.

Försöket med övervakad kör rätt för personer som döms för rattfylleri förutsätter att övervakad kör rätt införs som ett nytt begrepp, vilket föreslås bli genomfört genom att en ny 79 a § fogas till vägtrafiklagen. I paragrafen bestäms om meddelande av alkoholåset övervakad kör rätt i sådana situationer där

den som misstänks för rattfylleri har anhållit om övervakad kör rätt och domstolen bedömer att personen kan fullgöra de skyldigheter som hänför sig till övervakad kör rätt och han eller hon inte döms till ovillkorlig fängelsestraff. Dessutom föreslås att ett tillägg på grund av försöket med övervakad kör rätt fogas till bestämmelserna om utfärdande av temporärt körförbud och tiden för temporärt körförbud i vägtrafiklagen.

Enligt propositionen kan övervakad kör rätt beviljas sådana personer som misstänks för rattfylleri eller grovt rattfylleri, är varaktigt bosatta i Finland och har kör rätt för fordon av åtminstone klass B, med undantag av personer som i enlighet med 72 § 2 mom. i vägtrafiklagen har en kör rätt på två år. Personer som gjort sig skyldiga till körning under påverkan av narkotika eller andra rusmedel än alkohol kan inte få övervakad kör rätt, eftersom alkoholåset inte identifierar narkotika eller mediciner. Av denna anledning föreslås att övervakat villkorligt körförbud och övervakad kör rätt begränsas till att endast gälla rattfylleri som beror på användning av alkohol.

I samband med utfärdandet av temporärt körförbud tar polisen körkortet ifrån den som misstänks för rattfylleri, och körkortet återlämnas inte även om föraren beviljas övervakad kör rätt. I stället beviljas föraren ett körkort för provotiden (alkolåsetkörkort) som intygar kör rätt för ett fordon som är försett med alkoholåset. I körkortsförordningen föreslås en ny bestämmelse enligt vilken bestämmelser om alkolåsetkörkortet och dess giltighetstid skall ingå i lagen om försök med alkolåsetövervakad kör rätt.

I propositionen föreslås att övervakad kör rätt förenas med stödtjänster inom hälso- och sjukvården. Det finns inget behov att skapa nya verksamhetsmodeller för försöket, utan man kan tillämpa programmet för bedömning av alkohol- eller drogproblem och en fortsatt uppföljning i anslutning till programmet. För att användningen av berusningsmedel skall kunna påverkas krävs att programmet är tillräckligt långvarigt, varför det föreslås att provotiden skall vara ett år. Bedömningen och uppföljningen av användningen av berusningsmedel är viktiga också av den orsaken att körkortsdirektivet som fastställer hälso- och säkerhetskraven för körkortsintyg inte tillåter att

kör rätt beviljas till personer som är beroende av berusningsmedel. Direktivet nämner inte alkoholås, varför beviljande av undantag av den anledningen för närvarande inte är möjligt.

Den övervakade svarar för de kostnader som den övervakade kör rätten orsakar honom eller henne, vilket enligt internationella erfarenheter har konstaterats vara det bästa sättet. I försök som bekostats med offentliga medel har deltagarnas motivation varit sämre, vilket troligen ökar olika slags missbruk och antalet personer som avbryter prövetiden. Detta kan försvaga den allmänna acceptansen för försöket. Antalet deltagare skulle även vara svårt att uppskatta i förväg, eftersom det finns så få internationella erfarenheter av försök med offentlig finansiering. En offentlig finansiering kan dessutom i allmänhetens ögon ses som att rattfylleri inte längre upplevs lika negativt och därmed försvaga acceptansen för övervakad kör rätt.

En förordning av statsrådet utarbetas om de tekniska egenskaper som förutsätts hos de alkoholås som godkänns inom försöket. Kraven utarbetas så att så många anordningar som möjligt, som med tanke på funktionssäkerheten och andra egenskaper lämpar sig för flera förhållanden, uppfyller kraven, vilket möjliggör priskonkurrens och bidrar till att hålla användningskostnaderna skäliga.

4. Propositionens verkningar

4.1. Ekonomiska verkningar

Jämlikhet mellan människor och riktande av kostnaderna för övervakad kör rätt

I propositionen föreslås att den övervakade själv skall svara för de kostnader som övervakad kör rätt föranleder honom eller henne. Kostnader för den övervakade uppkommer av anskaffning (hyrning) av alkoholåset, montering, avmontering, ändringsbesiktningar, service inom bestämda tider och läkarkontroller. Enligt uppgifter som gäller vid tidpunkten för överlämnandet av propositionen är storleksklassen för kostnaderna under ett år följande:

- hyra för alkoholås 1 200 euro (12 månader x 100 euro, priset för köp av alkoholås 1 850 euro)
- montering av alkoholås 124 euro

- ändringsbesiktningar av fordonet ca 80 euro (2 x 40 euro)
 - alkoholåskörkort 22 euro
 - service av alkoholåset med två månaders mellanrum 170 euro (5 x 34 euro hos en alkoholåsrepresentant, ca 40 euro per gång vid en besiktningstation)
 - deltagande i programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende samt uppföljning 60-500 euro (vid en A-klinik 60 euro, vid hälsocentralerna högst 71 euro och hos en privatläkare 450—500 euro)
 - avmontering av alkoholåset 124 euro
- Sammanlagt ca 1 750—2 200 euro per år

I praktiken skulle priserna koncentreras till kostnadskalkylens nedre del, eftersom största delen av deltagarna skulle använda sig av tjänster inom social- och hälsovården. Övervakad kör rätt skulle sålunda kosta omkring 150 euro per månad. De pris för alkoholås som anges i kostnadskalkylen baserar sig på en anordning av kanadensiskt ursprung, som funnits på marknaden längst av de alkoholås som även lämpar sig för förhållanden med kallt klimat. Vid den tidpunkt som föreslagits för inledande av försöket, ingången av juli 2005, kommer minst ett annat alkoholås att finnas på marknaden till ett pris som enligt nuvarande uppgifter kommer att vara lägre än de priser som använts i exemplen. Det förväntas att konkurrenssituationen i fortsättningen håller priserna för alkoholås på en skälig nivå.

Riktandet av kostnaderna skall utvärderas med beaktande av jämlikheten mellan människor och diskrimineringsförbudet, eftersom alla eventuellt inte har råd med övervakad kör rätt. Enligt diskrimineringsförbudet i 6 § 2 mom. i grundlagen får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd eller handikapp eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. En annan orsak som gäller hans eller hennes person kan enligt regeringens proposition (RP 309/1993 rd, s.44) vara t.ex. förmögenhet. Vid bedömningen av riktandet av kostnaderna är det centrala dock att man inte genom lagstiftning placerar individer direkt i ojämlik ställning utgående från deras förmögenhet, utan att det är fråga om att personer har olika ekonomiska förutsättningar

att utnyttja en möjlighet som skapas i lagstiftningen. I detta sammanhang skall de verkningar som är förknippade med förmögenhet vara betydande innan de utgör ett grundlagsenligt hinder för genomförandet av regleringen. Även om deltagarkostnaderna i sig är betydande bör de beaktas i proportion till de totala kostnaderna för bilkörning. Försöksgruppen skall ha körrätt för fordon av minst B-klass och en person- eller paketbil i privat användning, varför det i regel inte är fråga om människor som har den allra minsta inkomsten eller förmögenheten. I proportion till sakförhållandet kan kostnaderna inte ses som så betydande att de skulle vara oskäligen eller skapa en betydande ojämlikhet ekonomiskt sett.

Man bör också bedöma om det kan innebära avvikande från normerna om jämlikhet om körförbudets innebörd blir en klart annan på grund av förmögenheten. I detta fall är det skäl att beakta att det vid alkoholövervakad körrätt inte är fråga om ett straff som följer av rattfylleri. Användningen av alkohol är ett frivilligt alternativ till ovillkorligt körförbud, vilket för sin del är en från straffet separat körkortspåföljd. Även om körförbud har nära samband med det straffrättsliga påföljdssystemet skall körkortspåföljder i juridiskt hänseende klassificeras som trafikstraffrättsliga säkerhetsåtgärder, vilkas uppgift är att förhindra att nya brott begås, inte att bestraffa för brott som redan begåtts. Körförbud kan meddelas även om straff för själva trafikbrottet inte döms ut. Det är med hänsyn till innehållet i den åtskiljande verksamheten fråga om en väsentligt lindrigare sak än ett ärende som hör till straffsystemet. Man kan sålunda inte anse att man genom att förpliktiga deltagaren i försöket att själv betala de kostnader övervakad körrätt orsakar honom eller henne samtidigt skulle förpliktiga honom eller henne att bekosta verkställandet av sitt eget straff. Å andra sidan är det inte enkelt att jämföra körförbud och övervakad körrätt ur en sträng straffrättslig synvinkel eftersom den övervakade måste underordna sig vissa förfaranden som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna, såsom programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende och läkarkontroller.

Å andra sidan förbjuder diskriminerings-

förbudet i grundlagen inte all åtskillnad mellan människor, även om åtskillnaden bygger på en av de särskilt nämnda grunderna i diskrimineringsbestämmelsen. Det väsentliga är om det är möjligt att motivera åtskillnaden på ett sätt som är godtagbart med hänsyn till systemet med de grundläggande fri- och rättigheterna. Målet med användningen av alkohol är att minska rattfylleribrott och därmed förbättra trafiksäkerheten. Av de omkring 400 dödsfall som årligen inträffar i trafiken förorsakas en fjärdedel vid rattfylleribrott, vid vilka dessutom över 1 000 människor skadas per år. I propositionen anses att förbättrande av trafiksäkerheten och förebyggande av brott kan ses som godtagbara grunder enligt 6 § i grundlagen för att på grund av deltagarkostnaderna indirekt försätta individer i olika ställning. Försök med alkohol som baserat sig på offentlig finansiering har i utlandet gett betydligt sämre resultat än försök som finansierats av deltagarna själva. Detta beror i huvudsak på deltagarnas dåliga motivation och svaga band till programmet med alkohol, vilket avspeglas i en ökning av missbruket. Därför har program med alkohol nästan utan undantag genomförts med deltagarfinansiering och på det sättet bäst kunnat främja trafiksäkerheten. Den allmänna opinionen skulle troligen också vara emot finansiering med offentliga medel och detta skulle inverka på hur försöket accepteras.

I försöket med alkohol i Sverige har det funnits deltagare från de lägsta inkomstklasserna och även arbetslösa och pensionärer har varit representerade, även om kostnaderna för deltagarna i Sverige på grund av administrativa avgifter och användning av alkohol under två års tid är över två gånger högre än de kommer att vara i Finland. Den möjlighet till ett nyktrare levnadssätt som försöket erbjuder, har medfört inbesparingar i alkoholkostnaderna för deltagarna i Sverige, varför de totala kostnaderna inte blivit oskäligt höga.

Statsekonomiska verkningar

Genomförandet av övervakad körrätt förutsätter vissa ändringar i det fordonstrafikregister som upprätthålls av Fordonsförvaltnings-

centralen för att de specialuppgifter som föranleds av försöket skall kunna antecknas i registret. Detta är också en förutsättning för att övervakningen och bedömningen av försöket skall lyckas. Man försöker emellertid göra de anteckningar som behövs under försöket med så litet registerändringar som möjligt, eftersom en totalrevidering av registersystemet planeras bli klar år 2008, där de ändringsbehov som föranleds av övervakad körrätt kan beaktas. Det skulle innebära betydande extra arbete och kostnader att göra några omfattande ändringar nu. Enligt den föreslagna bedömningen klarar Fordonsförvaltningscentralen av de registerändringar som behövs för försöket med de resurser den förfogar över, varför propositionen inte i detta hänseende har några statsekonomiska verkningar.

Den uppföljning som behövs för utvärderingen av försöket utförs av ett forskningsinstitut eller en högskola. Under försöket följs åtminstone de övervakades trafikbrott och trafikolyckor, grunderna för att prövotiden avbryts, utvecklingen av de hälsovärden som fastställer alkoholkonsumtion samt de övervakades och allmänhetens åsikter om övervakad körrätt och användningen av alkoholås. Kostnaderna för uppföljningen finansieras med medel som anvisats för kommunikationsministeriets och andra centrala myndigheters forsknings- och utvecklingsprojekt.

Verkningar på näringslivet

Försöket skapar en finländsk marknad för tillverkare av alkoholås. För närvarande finns det omkring tio tillverkare i världen. Det finns ingen finländsk tillverkare. Det finländska klimatet begränsar antalet lämpliga alkoholås, eftersom endast några lås gett noggranna resultat även i tester i mycket kalla förhållanden. De kvalitetskrav som ställs på alkoholåsen utarbetas på det sättet att alla anordningar som med tanke på de tekniska egenskaperna lämpar sig för Finland får användas, och alkoholåsens prisnivå följaktligen blir så låg som möjligt tack vare konkurrensen. Enligt förhandsuppgifter kommer alkoholås av minst två olika tillverkare att finnas tillgängliga för försöket år 2005.

Tillverkaren av alkoholås ingår avtal med

verkstadsföretag och företag inom monteringsbranschen, vilka har till uppgift att montera och utföra service på alkoholåsen. Propositionen har sålunda en positiv indirekt inverkan på en del företag inom monteringsbranschen, men har troligen inga betydande ekonomiska verkningar medan försöket pågår. Om användningen av alkoholås ökar i framtiden kan verksamheten vara av betydelse för enstaka företagare.

Propositionen har positiv inverkan också på företag inom besiktningsbranschen eftersom fordonet skall ändringsbesiktigas efter monteringen och avmonteringen av alkoholåset. Några betydande verkningar på företagens totala ekonomi beräknas dock inte uppkomma medan försöket pågår.

Propositionen kan också i någon mån öka antalet sådana läkar- och laboratoriebesök vid privata läkarstationer som krävs för programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende och den fortsatta uppföljningen.

4.2. Verkningar i fråga om organisation och personal

Propositionen ökar polisens uppgifter i någon mån. I samband med trafikövervakning eller förundersökning ger polisen den som misstänks för rattfylleri en broschyr om övervakad körrätt och redogör vid behov för innehållet i försöket och om man ansöker om att få delta. Polisen beviljar dessutom alkoholåskort till den övervakade och kontrollerar vid bestämda tidpunkter hur försöket klaras av utgående från uppgifterna om användningen av alkoholåset och de intyg den övervakade lämnat till polisen. Vid behov kan polisen kalla den övervakade till förhör och utfärda temporärt körförbud om den övervakade har brutit mot reglerna för övervakad körrätt. Enligt de beräkningar som föreslagits kan uppgifterna dock skötas med nuvarande resurser och någon extra personal behövs inte på grund av försöket. Situationen kan emellertid behöva utredas på nytt när man fått erfarenheter av försöket med övervakad körrätt.

De registerändringar som krävs för försöket kan genomföras med den nuvarande personalen vid Fordonsförvaltningscentralen, varför

propositionen inte har några verkningar i fråga om personalen vid Fordonsförvaltningscentralen.

I den form som föreslås förutsätter övervakad körrätt att den övervakade även deltar i programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende samt i en fortsatt uppföljning. En betydande del av de övervakade kommer troligen att vara personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri, av vilka en stor del också enligt de nuvarande anvisningarna skulle hänvisas till vård. En ny grupp som på grund av försöket hänvisas till vård är sådana som innehar ett egentligt körkort och för första gången gör sig skyldiga till rattfylleri. Enligt internationella erfarenheter deltar färre förare ur denna grupp i program med alkohol än sådana som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri. Alla övervakade skall också genomgå en fortsatt uppföljning som pågår provotiden till slut, något som majoriteten redan nu måste genomgå. Antalet förare som hänvisas till vård beräknas inte öka i någon betydande mån till följd av försöket, men det bör beaktas att missbrukarvården på många orter redan nu är överbelastad och om arbetsmängden ökar utan att man utökar personalen leder det till en fördröjning i möjligheten att få vård. Behovet av att öka personalresurserna för missbrukarvården skall uppskattas när man vet hur mycket extra arbete försöket med övervakad körrätt medför.

4.3. Verkningar i fråga om domstolarna

I enlighet med det föreslagna 79 a § 2 mom. i vägtrafiklagen kan övervakad körrätt återkallas även om den övervakade inte gjort sig skyldig till brott under provotiden. I sådana fall skall ärendet prövas vid den allmänna underrätten, vilken även fattar beslut om verkställande av det villkorliga körförbudet. Med beaktande av antalet övervakade och antalet provotider som avbryts har försöket dock relativt liten inverkan på arbetsmängden vid domstolarna.

4.4. Verkningar i fråga om trafiksäkerheten

I internationella undersökningar har man

konsekvent konstaterat att alkoholåset effektivt minskar rattfylleribrotten under den tid alkoholåset är monterat i bilen. Enligt flera undersökningar som gjorts i USA och Canada har upprepade fall av rattfylleri minskat med 28—90 % under den tid alkoholåset använts. I dessa undersökningar har dock konstaterats att återfallsprocenterna i många fall stigit så de motsvarar kontrollgruppens nivå efter att användningen av alkoholåset upphört. I det försök med alkoholås som genomförts i tre län i Sverige har inte en enda deltagare åkt fast för rattfylleri under de första fyra åren, även om 40 % av deltagarna hade möjlighet att även använda en annan bil. De preliminära resultaten för tiden efter att alkoholåset avmonterats är också mycket lovande. En skillnad mellan försöket i Sverige och i Nordamerika är att deltagarna i Sverige genomgår läkarkontroll och förbinder sig till ett levnadssätt utan berusningsmedel. Också i ett försök i Canada har man erhållit resultat som visar att stödåtgärder i samband med användningen av alkoholås minskar upprepat rattfylleri.

Hur alkoholås inverkar på antalet olyckor har däremot inte undersökts i någon större utsträckning. I ett försök som inleddes år 1997 i provinsen Quebec i Canada undersöktes deltagarnas olyckshistoria under fem års tid innan försöket inleddes, medan försöket pågick och ett halvt år efter att försöket avslutats. Man kunde konstatera att sådana olyckor som ledde till personskador minskade med 64 % under tiden för försöket och var på samma nivå ännu ett halvt år efter att försöket hade avslutats. I försöket i Sverige konstaterades att risken för att deltagarna skulle råka ut för en olycka som leder till personskador var över fem gånger större före försöket jämfört med genomsnittsförare. Under tiden för försöket konstaterades deltagarnas olycksrisk ha sjunkit till samma nivå som hos övriga förare. Forskningsmaterialet om olyckriskerna i Sverige grundar sig ännu på ett ganska begränsat material, men de preliminära resultaten är uppmuntrande. Det försök med övervakad körrätt som föreslås i Finland är förenat med en uppföljning, inom vilken bl.a. alkoholåsansvändningens inverkan på trafiksäkerheten utreds. Internationella iakttagelser stöder antagandet att olyckriskerna minskar om körning i berusat tillstånd

minskar.

Alkolåsforskarna känner inte till några olyckor som skulle ha förorsakats av användningen av alkolås, såsom t.ex. av att utandningsprov måste ges under körningen. Man har försöket minimera risken för att körningen störs genom att ge föraren flera minuter tid att söka ett lämpligt ställe för att ge utandningsprov under körningen.

Övervakad körrätt i den föreslagna formen är ingen helhetslösning på problem som förorsakas av användningen av berusningsmedel i vägtrafiken, men internationella erfarenheter visar att ibruktagande av alkolås kan minska antalet rattfylleribrott. Stödåtgärderna i anslutning till användningen av alkolås kan också inverka på de rusmedelsproblem som ofta utgör bakgrunden till rattfylleribrotten, vilket i sin tur kan leda till mera långvariga verkningar som dessutom sträcker sig över andra områden i personernas liv än trafiken. Antalet rattfylleribrott har ökat en aning under de senaste åren och på grund av den ökande alkoholkonsumtionen kommer tendensen knappast att ändra under de närmaste åren. Utgående från de resultat som fås i försöket kan användning av alkolås eventuellt i framtiden ställas som ett villkor för att personer som upprepade gånger gjort sig skyldiga till rattfylleri skall återfå sitt körkort, och i framtiden kan alkolås bli standardutrustning i alla nya bilar.

5. Beredningen av propositionen

5.1. Beredningsskeden och beredningsmaterial

Trafiksäkerhetsplanen av den 19 november 1996 innefattade ibruktagande av anordningar som förhindrar körande i syfte att minska rattfylleri. För att utreda genomförandet av planen deltog statens tekniska forskningscentral (VTT) i EU:s förundersökning om alkolås. Med beaktande av EU:s rekommendationer färdigställdes VTT:s förstudie år 2001, vilken även innehöll en rekommendation om att en fältstudie skulle ordnas i Finland.

Som en följd av den lagmotion (99/2002 rd) som på basis av förundersökningen utarbetades år 2002 godkände riksdagen det yttrande, enligt vilket riksdagen förutsätter att

regeringen utreder möjligheterna att minska rattfylleribrotten t.ex. genom användning av alkolås.

Kommunikationsministeriet tillsatte den 21 mars 2003 en arbetsgrupp (alkolåsarbetsgruppen) att utreda förutsättningarna för genomförandet av ett försök med alkolås. Arbetsgruppen skulle utreda försökets längd, målgruppen, under hur lång tid alkolåset skall användas, reglerna för försöket, möjligheten att förena användningen av alkolås med stödåtgärder samt kostnaderna för försöket och riktningen av dem. Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande till kommunikationsministeriet den 29 januari 2004. I betänkandet föreslås enhälligt att man skall ordna ett tidsbundet försök med alkolås som är avsett för personer som gjort sig skyldiga till rattfylleri. Deltagare i försöket meddelas villkorligt körförbud förutsatt att det finns ett alkolås i det fordon deltagaren framför. Arbetsgruppen föreslår att användningen av alkolås förenas med stödåtgärder så att deltagarna måste genomgå programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende och en uppföljning i anslutning till det. Enligt betänkandet skall deltagaren svara för de kostnader försöket orsakar honom eller henne. När det gäller riktningen av kostnaderna innefattade betänkandet också en avvikande åsikt.

5.2. Remissyttranden

Remissyttranden om alkolåsarbetsgruppens betänkande begärdes av de viktigaste myndigheterna, trafikbranschens organisationer och A-klinikstiftelsen. Remissinstanserna förhöll sig till största delen positivt till arbetsgruppens förslag och ingen motsatte sig att försöket genomförs. Anmärkningar gällande detaljer och utkast till bestämmelser i fråga om försöket framfördes i viss mån.

I anslutning till riktandet av deltagarkostnaderna begärdes dessutom utlåtanden av professorn i internationell rätt och statsförfattningsrätt vid Helsingfors universitet Mikael Hidén och professorn i statsförfattningsrätt vid Åbo universitet Veli-Pekka Viljanen. I samband med att utlåtandena begärdes bad man om en bedömning utifrån jämlikhetsbestämmelsen i grundlagen av att deltagarkost-

naderna riktas till deltagarna. Båda professorerna ansåg att den kostnadsmodell som majoriteten av alkoholårsarbetsgruppen föreslagit i arbetsgruppens betänkande inte strider mot grundlagen och att det inte är nödvändigt att lagstiftningen om försöket behandlas i grundlagsordning. Den centrala motiveringen var att individer inte genom lagstiftningen försätts direkt i olika ställning på grund av förmögenhet, men individernas förmögenhet inverkar på deras möjligheter att utnyttja en möjlighet som lagstiftningen skapar. Dessutom var det av betydelse att det körförbud som är alternativet till försöket kan karakteri-

seras som en säkerhetsåtgärd som är åtskild från det straffrättsliga påföljdssystemet och att det finns godtagbara grunder för försöket när man ser till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. En sammanfattning av alla utlåtanden har gjorts i kommunikationsministeriet.

Regeringens proposition grundar sig till största delen på alkoholårsarbetsgruppens förslag. Vid beredningen av propositionen har man i mån av möjlighet beaktat de utvecklingsförslag som förts fram i utlåtandena och i samband med den fortsatta beredningen.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Lag om försök med alkoholövervakad körkort

1 §. Lagens syfte. Syftet med denna lag är att ordna ett försök inom vilket den som gjort sig skyldig till rattfylleri istället för ovillkorligt körförbud kan meddelas villkorligt körförbud i kombination med övervakad körkort.

2 §. Begäran om övervakad körkort. Enligt 1 mom. kan personer som är misstänkta för rattfylleri enligt 23 kap. 3 § 1 mom. i strafflagen eller för grovt rattfylleri enligt 23 kap. 4 § 1 eller 2 punkten i strafflagen anhålla om övervakad körkort. För övervakad körkort förutsätts dessutom att den misstänkta personen är varaktigt bosatt i Finland och att han eller hon har ett körkort av permanent natur som berättigar till att framföra en personbil. Orsaken till begränsningen är att man inom det kortvariga försöket så lite som möjligt vill ingripa i strukturerna i det nuvarande körkortssystemet, om det inte är nödvändigt. För innehavare av kortvarigt körkort finns det också egna regler inom programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende, vilka borde ändras för försöket.

Enligt 2 mom. skall polisen under förundersökningen av ett rattfyllerimål informera den misstänkta föraren om möjligheten till övervakad körkort. Informationen skall i allmänhet ges i samband med att föraren förhörs, varvid polisen även kan ge den misstänkta en skriftlig broschyr eller anvisning om övervakad körkort. Den misstänkta skall informeras om vad övervakningen innebär och om villkoren och kostnaderna för övervakningen. Den misstänkta kan begära att få övervakad körkort av den polisman som utför förundersökningen. Polisen skall anteckna begäran i förundersökningsprotokollet eller dess bilaga, varifrån åklagaren och domstolen får uppgifter om saken. Begäran om övervakad körkort skall läggas fram för domstolen senast i samband med behandlingen av rattfyllerimålet. Begäran kan lämnas muntligt eller skriftligt.

3 §. Fordon som används i försöket. Det

fordon som används i försöket med övervakad körkort skall förses med ett alkoholåset som mäter alkoholhalten i förarens utandningsluft. Om alkoholhalten överstiger den gräns som fastställs genom en förordning av statsrådet hindrar alkoholåset att fordonet startas. Alkoholåset kan monteras i endast en person- eller paketbil som är i privat bruk. Begränsningen till endast en bil förenklar försöket och minskar omfattningen av tillsyn över deltagarna. På grund av kostnaderna för alkoholåset och mödan med besiktningar och service av alkoholåset skulle det i praktiken också mycket sällan förekomma att flera bilar skulle användas i försöket. Med privat bruk avses i detta sammanhang att alkoholåset inte kan monteras i ett fordon som under provotiden används för sådan körning för vilken yrkeskörtillstånd för personbil krävs. Sålunda faller t.ex. taxibilar utanför försöket.

Montering och avmontering av alkoholåset skall anses ändra fordonets egenskaper i en betydande grad, varför fordonet enligt 61 § i fordonslagen (1090/2002) skall ändringsbesiktigas.

4 §. Beslut om övervakad körkort och provotid. Enligt 1 mom. meddelas övervakad körkort för en i 79 a § 1 mom. i vägtrafiklagen föreskriven provotid. Polisen på den övervakades boningsort beviljar ett alkoholåskörkort för provotiden. Den övervakade körkorten och provotiden inleds när alkoholåskörkort lämnas ut med stöd av 79 a § 1 mom. i vägtrafiklagen. Bestämmelsen följer den allmänna principen för körkortssystemet, enligt vilken körkort inte inträder förrän det körkort som utgör bevis för detta har utlämnats. Alkoholåskörkortet är ett liknande papperskörkort som det nuvarande tillfälliga körkortet och tillverkningen av kortet medför inte några stora kostnader.

Den som skall övervakas skall uppfylla de förutsättningar för beviljande av alkoholåskörkort som anges i 1 mom. Ett intyg på att alkoholåset har monterats i fordonet är viktigt eftersom programmeringen av alkoholåset framgår av det. Den övervakade skulle annars kunna dölja alkoholåsets användningsändamål för montören så att alla egenskaper som för-

utsätts under provotiden inte skulle behöva programmeras i alkolåset, såsom t.ex. kravet på slumpmässiga utandningsprov under färd. På basis av del I (den tekniska delen) i registreringsintyget gör polisen en anteckning i fordonstrafikregistret om det fordon som skall användas och kontrollerar att ändringsbesiktningen har utförts. Ur registreringsintyget får polisen dessutom alkolåsets nummer, som behövs för kontroll av användningsuppgifterna. Avsikten med intyget över att programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende har inletts är att man skall kunna försäkra sig om att den övervakade även förbundit sig till de stödåtgärder som ingår i övervakningen. Eftersom den övervakade körrätten gäller från och med att alkolåskörkortet utlämnas kan den övervakade själv inte framföra sitt fordon till det ställe där alkolåset monteras eller till ändringsbesiktningen efter monteringen. För att garantera att fordonstrafikregistret är uppdaterat skall polisen göra en anteckning i registret om beviljandet av alkolåskörkortet.

Enligt 2 mom. skall den övervakade under provotiden fullgöra de skyldigheter som hänför sig till övervakad körrätt. I slutet av provotiden skall den övervakade se till att användningsuppgifterna töms ur alkolåset och att det läkarintyg som hör till den fortsatta uppföljningen lämnas så att polisen hinner kontrollera dem innan provotiden gått ut. Polisen skall i allmänhet utföra kontrollen den dag då provotiden utgår, varför de uppgifter som behövs skall lämnas till polisen på den övervakades boningsort senast dagen före den dag då provotiden utgår. Alkolåskörkortet är i kraft endast under provotiden, varför den övervakade inte själv får köra bil efter denna tid innan det körkort som på grund av rattfylleribrottet frångäpts honom eller henne har återlämnats eller polisen har utlämnat ett nytt körkort till honom eller henne. Efter att körkortet utlämnats får den övervakade köra ett fordon som är utrustat med alkolås.

5 §. Utövande av övervakad körrätt. Under försöket får den övervakade körrätt för ett fordon som är försett med alkolås och har inte rätt att framföra andra körkortspliktiga fordon. Rätten att framföra andra fordon ågörs på basis av körkortsförordningen. Den övervakade har sålunda inte rätt att framföra

t.ex. en traktor eller snöskoter, även om framförandet är tillåtet för den som har ett körkort för klass B. Rätten att framföra moped är beroende av om personen i fråga behöver körkort för att framföra moped eller inte.

Den övervakade har på basis av alkolåskörkortet rätt att framföra sitt fordon enbart i Finland, med undantag av landskapet Åland. Enligt 18 § 21 punkten i självstyrelselagen för Åland har landskapet Åland lagstiftningsbehörighet i frågor som gäller vägtrafik. Begränsningen av körrätten gäller inte fordon som är försedda med alkolås, utan alkolåskörkortet. Andra personer än den övervakade får därför framföra ett fordon som är försett med alkolås utan några begränsningar som följer av denna lag.

6 §. Program för bedömning av alkohol- eller drogberoende. Varje person som skall övervakas skall genomgå ett ungefär sex månaders bedömningsprogram enligt social- och hälsovårdsministeriets anvisningar för att klarlägga att rusmedelsberoende enligt bilaga III till körkortsdirektivet inte utgör hinder för ett giltigt körkort. I programmet ingår vanligen två besök hos läkare och fem besök hos hälsovårdspersonal. I början klarläggs den övervakades alkoholvanor och konsumtionsmängd och han eller hon får information om hur alkohol upptas av och påverkar organismen. Inom programmet tas dessutom laboratorieprov den tredje och den sjätte månaden för att fastställa levervärdena. Den övervakade bör i allmänhet kunna avstå från alkohol under de tre sista månaderna av programmet, vilket säkerställs på basis av levervärden och besök. I slutet av programmet gör läkaren en bedömning av rusmedelsberoendet. I ett formulär som utformats för ändamålet ger läkaren sin rekommendation om återfående av körrätten. Polisen beslutar om saken. Det nuvarande programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende lämpar sig utan ändringar för övervakad körrätt, varför några nya förfaranden inte behöver införas med anledning av försöket. Detta bidrar till att försöket kan genomföras smidigt och godtas bland de anställda inom hälso- och sjukvården.

En förutsättning för beviljande av alkolåskörkort och inledande av provotiden är att

bedömningsprogrammet har inletts. Avsikten är att den övervakade innan han eller hon får sitt alkoholskörkort visar sitt engagemang även i fråga om de stödåtgärder som ingår i försöket. Samtidigt får vårdpersonalen en första kontakt med personen, varvid det också kan framkomma tecken på användning av narkotika. I sådana fall får den övervakade inte något intyg över besöket förrän saken har utretts. Om det under försöket observeras att deltagaren använder narkotika eller missbrukar läkemedel som påverkar körförmågan skall läkaren inom ramen för sin anmälningsplikt meddela polisen om detta.

Enligt 2 mom. skall den övervakade för kontroll av att bedömningsprogrammet genomförs tillställa polisen på boningsorten de intyg över besök samt de läkarutlåtanden som hör till bedömningsprogrammet. Med läkarutlåtande avses här, enligt nuvarande praxis, en specialläkares körkortsutlåtande på en blankett. Uppgifter om den egentliga diagnosen behövs inte. Intygen och utlåtandena skall tillställas polisen utan obefogat dröjsmål. Det förutsätts inte att intygen och utlåtandena lämnas in personligen, och med den övervakades samtycke kan hälso- och sjukvårdspersonalen sända uppgifterna direkt till polisen. Det krävs inte något separat intyg över besöket de gånger då ett läkarutlåtande har givits. Den övervakade skall också underrätta polisen på boningsorten om tidpunkten för nästa besök. Polisen kan då anteckna uppgiften i fordonstrafikregistret och bättre övervaka hur programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende framskrider. Polisen skall göra en anteckning i fordonstrafikregistret om inlämnade intyg. Om den övervakade inte lämnar in uppgifterna kallar polisen honom eller henne till förhör och meddelar vid behov temporärt körförbud för att den övervakade körrätten skall återkallas och körförbudet verkställas.

7 §. Fortsatt uppföljning. Syftet med den fortsatta uppföljningen till programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende är att säkerställa att den övervakades hälsotillstånd under hela provotiden uppfyller de villkor för beviljande av körkortstillstånd som anges i 70 § 1 mom. i vägtrafiklagen. De undersökningar som hör till uppföljningen skall göras med tre månaders intervaller efter

bedömningsprogrammets slut. Under en provotid som varar i ett år infaller undersökningarna sålunda ungefär vid den nionde månaden efter att provotiden börjar och i slutet av provotiden. Den sista undersökningen skall dock alltid infalla högst två veckor innan den övervakade körrätten upphör. Avsikten är att den övervakades körförmåga skall säkerställas vid utgången av provotiden. Med stöd av de utredningar som erhållits bör två veckor anses vara en tillräckligt lång tid för att laboratorieprov skall kunna tas och läkarutlåtande ges. Den övervakade vet redan när provotiden börjar när den övervakade körrätten upphör och kan därför i god tid beställa tid till en läkare. Enligt nuvarande praxis bestäms för merparten av dem som skall delta i programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende att de också skall delta i fortsatt uppföljning, som vanligen infaller med sex månaders mellanrum under ett och ett halvt års tid. När det gäller försöket med övervakad körrätt har det ansetts vara bra med intensivare uppföljning för att överträdelser av reglerna skall observeras i tid.

Den övervakade skall under provotiden tillställa polisen på boningsorten de läkarutlåtanden som erhållits under den fortsatta uppföljningen och meddela tidpunkten för nästa besök. I fråga om utlåtandena under den fortsatta uppföljningen iaktas det som sägs ovan i detaljmotiveringen till 6 § 2 mom. Polisen skall göra en anteckning i fordonstrafikregistret om inlämnade utlåtanden.

8 §. Kostnader. Den övervakade svarar för de kostnader som övervakad körrätt medför för honom eller henne. Under 4.1 redogörs närmare för kostnadsbeloppen och konsekvenserna av inriktningen av kostnaderna.

9 §. Avläsning av alkoholåset. Paragrafen innehåller bestämmelser om de uppgifter om användningen av alkoholåset som med 60 dagars mellanrum skall avläsas ur alkoholåsets minne. Avläsningen av minnet sker vid alkoholåsetsrepresentantens verksamhetsställe, på en besiktningstation eller på något annat ställe som befullmäktigats av alkoholåsetstillverkaren och har den anordning som behövs. När verksamheten inleds skall den befullmäktigade anmälas till Fordonsförvaltningscentralen, som upprätthåller en offentlig förteckning över de ställen som installerar al-

kolås och tömmer alkolåsen på uppgifter om användningen.

I fall kundregister förs över de kunder som anlitar ett ställe som avläser uppgifter ur alkolås och utför service, och förutom orsaken till besöket även kundens identitet framgår av registret, t.ex. av fordonets registreringstecken, skall registret föras med iakttagande av bestämmelserna i personuppgiftslagen (523/1999). Enligt 8 § 7 punkten i personuppgiftslagen får personuppgifter endast behandlas om behandlingen behövs för betalningstjänst som utförs på uppdrag av den registeransvarige. Personuppgifter som gäller deltagande i försöket med alkolås kan dock anses vara sådana uppgifter enligt 11 § 3 punkten i personuppgiftslagen som beskriver en brottslig gärning eller ett straff eller någon annan påföljd för ett brott och det är fråga om känsliga uppgifter vars behandling i regel är förbjuden. I en sådan situation skall den som för registret i enlighet med 12 § 1 punkten i personuppgiftslagen be om den registrerades uttryckliga samtycke till att uppgifterna behandlas.

De uppgifter om användningen som avläses ur alkolåsets minne sänds till ett register som förs av tillverkaren av anordningen och där de är tillgängliga för polisen för övervakning av försöket. Uppgifterna innehåller alla data om användningen av alkolåset, såsom antalet utandningsprov, alkoholhalten i dem och klockslagen samt eventuella försök att kringgå alkolåsets kontrollfunktion. Uppgifterna i det register som anordningstillverkaren för får inte innehålla några personuppgifter och därför äventyras inte den övervakades integritet. Polisen förfogar över de lösenord som behövs för att via internet komma in i registret och kan koppla ihop den övervakade med de uppgifter som kunnat avläsas ur det alkolås som han eller hon använt. Vid behov kan polisen kalla den övervakade till förhör och meddela honom eller henne temporärt körförbud. Uppgifter om användningen av ett alkolås skall bevaras i anordningstillverkarens register i minst tre år efter att uppgifterna införts i registret. På så sätt är uppgifterna också tillgängliga under tiden för en eventuell besvärprocess och dessutom kan man dra nytta av uppgifterna vid uppföljningen och utvärderingen av försöket. En bestämmelse

om uppbevaringstiden skall tas in i en förordning av statsrådet gällande alkolåssystemets tekniska egenskaper.

Polisen skall innehå personuppgifter om de övervakade och på dem skall bestämmelserna om personregister och skydd av personuppgifter tillämpas. Ett nytt personregister behöver emellertid inte upprättas för försöket med alkolås. De övervakades personuppgifter finns i fordonstrafikregistret som också innehåller numret på det alkolås som den övervakade använder och som polisen behöver för att i anordningstillverkarens register finna uppgifterna om användningen av det alkolås som den övervakade använt. Införande i fordonstrafikregistret av uppgifter som gäller övervakad kör rätt förutsätter inga ändringar i lagstiftningen om register. Enligt 2 § i lagen om fordonstrafikregistret (541/2003) tillämpas, om inte något annat bestäms i nämnda lag, lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) på sekretess för och utlämnande av uppgifter i registret och personuppgiftslagen på annan behandling av personuppgifter. Polisens rätt att få uppgifter ur fordonstrafikregistret baserar sig på 13 § 2 mom. 1 punkten i lagen om behandling av personuppgifter i polisens verksamhet (761/2003).

Om en bil som är försedd med alkolås inte inom några dagar efter att den fastställda tiden gått ut förs till ett serviceställe för avläsning av uppgifterna om användningen hindrar alkolåset att bilen startas oberoende av alkoholhalten i förarens utandningsluft. I sådana fall måste bilen bogseras till servicestället. Alkolåset påminner föraren när tidpunkten för service närmar sig. I samband med att användningsuppgifterna avläses ur minnet kalibreras alkolåset vanligen också för att man skall kunna säkerställa exaktheten vid mätningen. Kalibrering med två månaders mellanrum är inte nödvändig i fråga om alla modeller.

10 §. Avbrytande av prövotiden. Paragrafen innehåller bestämmelser om hur man skall förfara om prövotiden avbryts och den övervakade körrätten återkallas. Om det finns skäl att misstänka att den övervakade körrätten kommer att återkallas, skall polisen utfärda temporärt körförbud för den övervakade och frånta honom eller henne alkolåskör-

kortet. Ett ärende som gäller återkallande av övervakad körrätt skall genom en separat bestämmelse föras till domstol, eftersom grunden för utfärdande av temporärt körförbud kan vara sådan att den inte i sig leder till domstolsbehandling. Sådana grunder är körförbud som utfärdats av polisen och grunder som avses i 76 § 5 eller 6 punkten i vägtrafiklagen. I sådana situationer skall yrkandet på återkallande av övervakad körrätt och verkställande av villkorligt körförbud behandlas i den domstol inom vars domkrets den övervakade bor eller varaktigt vistas. I övrigt tillämpas bestämmelserna om rättegång i brottmål på förfarandet. Om yrkandet grundar sig på rattfylleri, grovt rattfylleri eller grovt äventyrande av trafiksäkerheten enligt 75 § 1 mom. i vägtrafiklagen skall yrkandet framläggas vid den behöriga domstolen i samband med behandlingen av det brottmål som yrkandet grundar sig på. Detta är oundvikligt för att domstolen i samband med verkställandet av det villkorliga körförbudet skall kunna beakta det körförbud som skall utfärdas för det nya brottet i enlighet med 79 § 3 mom. i vägtrafiklagen.

Enligt 2 mom. räknas tiden för det temporära körförbudet som provotid, om inte domstolen bestämmer att den övervakade körrätten skall återkallas och det villkorliga körförbudet verkställas. I sådana fall skall polisen utan dröjsmål återlämna alkoholskörkortet till den övervakade. Om programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende eller den fortsatta uppföljningen har avbrutits på grund av temporärt körförbud skall de fortsätta enligt de anvisningar som ges av den personal som ansvarar för utredningen av alkohol- eller drogberoendet så att de undersökningar som hör till bedömningsprogrammet och den fortsatta uppföljningen genomförs under provotiden. Den övervakade kan trots temporärt körförbud fortsätta bedömningsprogrammet eller den fortsatta uppföljningen.

11 §. Ändringssökande. Möjligheten att söka ändring gäller polisens beslut om beviljande av alkoholskörkort. När det gäller sökande av ändring hänvisas till 106 a § i vägtrafiklagen, enligt vilken bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen (586/1996) skall iakttas i fråga om sökande av ändring. Poli-

sens beslut kan verkställas trots besvär.

12 §. Närmare bestämmelser. Med stöd av bestämmelsen om bemyndigande i paragrafen utfärdas genom förordning av statsrådet närmare bestämmelser om alkoholåsets funktion, tekniska krav, montering och avläsning av uppgifter om användningen samt överlämnande av uppgifterna till polisen.

13 §. Ikraftträdande. Paragrafens 1 mom. innehåller en vanlig ikraftträdandebestämmelse.

Enligt 2 mom. förutsätter tillämpningen av lagen att det rattfylleribrott som avses i 2 § har begåtts efter att lagen trätt i kraft. Lagen tillämpas på övervakad körrätt tills provotiden gått ut. Lagen tillämpas också efter det att den har upphört att gälla vid behandling av besvärssärenden som omfattas av lagen.

1.2. Lag om temporär ändring av vägtrafiklagen

76 §. Grunder för temporärt körförbud. I 3 och 4 punkten görs en lagteknisk ändring som föranleds av att nya 5 och 6 punkter fogas till paragrafen.

Det föreslås att en ny 5 punkt fogas till paragrafen, enligt vilken polisen har rätt att utfärda temporärt körförbud för en person som har körrätt om personen i enlighet med 79 a § 2 mom. 1 punkten har återkallat sin begäran om övervakning.

Det föreslås också att en ny 6 punkt fogas till paragrafen, med stöd av vilken polisen har rätt att utfärda temporärt körförbud för den övervakade om det finns skäl att misstänka den övervakade för sådan förseelse eller försummelse som avses i 79 a § 2 mom. 3 punkten.

77 §. Tiden för temporärt körförbud. Det föreslås att ett nytt 5 mom. fogas till paragrafen, enligt vilket det temporära körförbudet är i kraft till dess domstolen beslutar att den övervakade körrätten skall återkallas och villkorligt körförbud verkställas, om den övervakade med stöd av 76 § 5 eller 6 punkten har meddelats temporärt körförbud.

79 a §. Övervakad körrätt. På grund av den föreslagna lagen om försök med alkoholövervakad körrätt föreslås att en ny paragraf gällande övervakad körrätt fogas till vägtrafik-

lagen. Med stöd av 1 mom. i paragrafen kan övervakad körrätt endast meddelas för rattfylleribrott som beror på användning av alkohol.

De som däremot har gjort sig skyldiga till rattfylleribrott genom att framföra ett fordon under påverkan av narkotika eller andra rusmedel än alkohol kan inte få övervakad körrätt, eftersom alkoholaset inte identifierar dessa ämnen. Av de lagrum i strafflagen som gäller rattfylleri hamnar sålunda 23 kap. 3 § 2 och 3 mom. och 4 § 3 punkten utanför paragrafens tillämpningsområde.

Den som gjort sig skyldig till rattfylleri enligt 1 mom. har rätt att få övervakad körrätt om han eller hon har begärt det och domstolen bedömer att han eller hon fullgör de skyldigheter som hänför sig till den övervakade körrätten och han eller hon inte döms till ovillkorligt fängelsestraff. Bestämmelser om begäran om övervakad körrätt finns i 2 § i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt. Övervakad körrätt innefattar skyldigheter som skall fullgöras regelbundet, såsom tömning av användningsuppgifterna ur alkoholaset och besök inom ramen för bedömningsprogrammet för alkohol- eller drogberoende och den fortsatta uppföljningen. Vid bedömningen av förutsättningarna för att den som gjort sig skyldig till rattfylleri skall kunna fullgöra skyldigheterna kan regelbundna levnadsvanor anses ha en central betydelse. Arbete och regelbunden inkomst underlättar också betalningen av de kostnader som övervakningen medför. Fängelsestraff som omvandlats till samhällstjänst utgör inget hinder för att övervakad körrätt skall kunna meddelas.

Villkorligt körförbud skall utfärdas om föraren meddelas övervakad körrätt. Körförbudet är i sådana fall villkorligt under tiden för den övervakade körrätten. Alkoholaset kan för en provotid på ett år monteras i ett fordon som innehas av en person som gjort sig skyldig till rattfylleri. Det temporära körförbudet upphör och provotiden inleds när alkoholaskörkortet utlämnas.

I 2 mom. föreskrivs om de situationer där domstolen skall återkalla en övervakad körrätt och bestämma att ett villkorligt körförbud skall verkställas. Körrätten kan återkallas och körförbudet verkställas redan innan pro-

vididen inleds om den övervakade t.ex. inte inom en skälig tid kan uppfylla villkoren för utlämnande av alkoholaskörkort eller om han eller hon meddelas körförbud. Den begäran om att övervakningen skall upphöra som avses i 2 mom. 1 punkten skall lämnas till polisen på den övervakades boningsort. Med körförbud enligt 2 punkten i momentet avses körförbud enligt 75 § 1 och 2 mom. i vägtrafiklagen.

Den som gjort sig skyldig till rattfylleri har i stället för ovillkorligt körförbud meddelats övervakad körrätt, varför föraren i denna situation kan åläggas ökad skyldighet att iakttta trafikreglerna. Om den övervakade under provotiden konstateras vara beroende av alkohol eller droger skall polisen med stöd av 75 § 2 mom. 1 punkten utfärda körförbud för honom eller henne och domstolen skall återkalla den övervakade körrätten och bestämma att det villkorliga körförbudet skall verkställas. Med stöd av 3 punkten i momentet skall den övervakade körrätten återkallas och det villkorliga körförbudet verkställas om den som körförbudet utfärdats för utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den övervakade körrätten eller försummar en skyldighet som utgör en del av den övervakade körrätten. Den övervakade körrätten skall emellertid inte återkallas om det kan anses gärningen eller försummelsen snarare beror på oaksamhet än avsiktlighet och den övervakade genom gärningen eller försummelsen endast i ringa utsträckning bryter mot bestämmelserna om övervakad körrätt. Den övervakade ansvarar för att alkoholaset används enligt anvisningarna, såvida han eller hon inte tillförlitligt kan påvisa att någon annan person förorsakat en situation som strider mot anvisningarna. Om den övervakade under provotiden döms till ovillkorligt fängelsestraff skall det övervakade villkorliga körförbudet verkställas i fall att avtjänandet av straffet hindrar den övervakade att iakttta de skyldigheter som hänför sig till övervakningen. Om den övervakade under provotiden döms till ett fängelsestraff på över två år utgör det i regel ett hinder för att den övervakade körrätten skall kunna fortgå. Om den övervakade återkallar sin begäran om övervakning eller det enligt polisens bedömning är skäl att misstänka att den övervakade gjort

sig skyldig till en sådan förseelse eller försummelse som avses i 3 punkten skall polisen utfärda temporärt körförbud för den övervakade och meddela detta till åklagaren. Åklagaren skall utan dröjsmål föra saken till domstol.

Enligt 3 mom. gäller i övrigt för den övervakade körrätten i tillämpliga delar vad som i 79 § bestäms om villkorligt körförbud. Om den övervakade t.ex. gör sig skyldig till ett nytt rattfylleribrott skall bestämmelserna i 79 § 3 mom. iakttas vid verkställandet av det villkorliga körförbudet.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

Med stöd av 12 § i den föreslagna lagen om försök med alkoholövervakad körrätt utfärdas en förordning av statsrådet om försök med alkoholövervakad körrätt. Förordningen innehåller bestämmelser om de tekniska egenskaper som krävs för alkoholåset, alkoholåsets funktion, montering av alkoholåset, avläsning av uppgifterna om användningen samt överlämnande av uppgifterna till polisen.

3. Ikraftträdande

När de föreslagna lagarna träder i kraft ändrar de systemet med körkortspåföljder och inverkar förutom på medborgarnas även på fordonsförvaltningens, polisens, åklagarnas, domstolarnas och missbrukarvårdens uppgifter. Verkställandet av lagarna kräver utbildning och information. När det blivit klart att försöket kommer att inledas behöver anordningstillverkarna också tid för att säkra tillgången i hela landet samt för att skapa ett nätverk för montering och service av alkoholåsen. Av denna anledning föreslås att lagarna träder i kraft tidigast den 1 juli 2005. Åtgär-

der som verkställigheten av lagarna förutsätter får dock vidtas innan lagarna träder i kraft.

Det föreslås att till regeringens proposition fogas utkast till en förordning om ändring av körkortsförordningen och till en förordning som innehåller tekniska detaljer om alkoholåset.

4. Lagstiftningsordning

Det föreslås att de kostnader som övervakningen av körrätten föranleder skall betalas av den övervakade själv. Till riktandet av kostnaderna hänför sig frågan om jämlik behandling eftersom alla som önskar kanske inte har möjlighet att delta i försöket på grund av de kostnader som användningen av alkoholåset medför. Genom den föreslagna lagstiftningen försätts individer dock inte direkt i olika ställning på grund av sin förmögenhet, men individernas förmögenhet inverkar på deras möjligheter att utnyttja en möjlighet som lagstiftningen skapar. Kostnaderna bör då vara relativt höga för att förorsaka en situation som strider mot diskrimineringsförbudet enligt 6 § 2 mom. i grundlagen. Å andra sidan hör körförbud inte till det straffrättsliga påföljdssystem inom vilket särskilt höga krav skall ställas på likställdhet.

Vid beredningen av regeringens proposition har man strävat efter att beakta de grundläggande fri- och rättigheterna genom att begära uttalanden från sakkunniga för att utreda just den aspekten. Riktandet av deltagarkostnaderna och bestämmelserna om likställdhet har behandlats närmare i avsnitt 4.1 om propositionens ekonomiska verkningar.

Regeringen anser att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag**om försök med alkolåsövervakad kör rätt**

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

I denna lag föreskrivs om möjlighet att utfärda villkorligt körförbud i kombination med övervakad kör rätt för den som gjort sig skyldig till rattfylleri (*övervakad kör rätt*).

2 §

Begäran om övervakad kör rätt

Övervakad kör rätt kan begäras av en i Finland varaktigt bosatt person som är misstänkt för rattfylleri enligt 79 a § 1 mom. i vägtrafiklagen (267/1981) och som har någon annan kör rätt för fordon av minst klass B än i 72 § 2 mom. i vägtrafiklagen avsedd kör rätt för två år. Begäran skall riktas till den polis som utreder det misstänkta rattfylleriet eller till domstolen i samband med behandlingen av rattfyllerimålet.

Polisen skall vid förundersökningen av det brott som avses i 1 mom. informera den misstänkta om möjligheten till övervakad kör rätt och informera om innehållet i samt villkoren och kostnaderna för övervakningen.

3 §

Fordon som används i försöket

Det fordon som används i försöket med övervakad kör rätt skall förses med en anordning som hindrar att fordonet startas om en viss alkoholhalt uppmäts i förarens utand-

ningsluft (*alkolås*). Alkolåset monteras i en person- eller paketbil som den för vilken övervakad kör rätt meddelats (*den övervakade*) har i privat bruk. Fordonet skall ändringsbesiktigas efter det att alkolåset har monterats eller avlägsnats.

4 §

Beslut om övervakad kör rätt och provotid

Övervakad kör rätt meddelas för en i 79 a § 1 mom. i vägtrafiklagen föreskriven provotid. Polisen på den övervakades boningsort beviljar ett körkort för provotiden (*alkolåskörkort*). En förutsättning för utlämnande av alkolåskörkort är att den övervakade tillställer polisen ett intyg över monteringen av alkolåset, del I till registreringsintyget, enligt vilken fordonet efter monteringen av alkolåset har ändringsbesiktigats på behörigt sätt, samt ett intyg över att det bedömningsprogram för alkohol- eller drogberoende som avses i 6 § har inletts.

Polisen skall göra en anteckning i fordons- trafikregistret om att alkolåskörkort har beviljats.

Den övervakade skall under provotiden fullgöra de skyldigheter som hänför sig till den övervakade kör rätten. Före utgången av provotiden skall polisen på den övervakades boningsort kontrollera att den övervakade har fullgjort alla skyldigheter. När provotiden gått ut skall alkolåskörkortet återlämnas till polisen på den övervakades boningsort. Efter detta återlämnar polisen det körkort som om-

händertogs när temporärt körförbud utfärdades eller utlämnar ett nytt körkort till den övervakade.

5 §

Utövande av övervakad körrätt

Under provotiden har den övervakade körrätt endast till det fordon som specificeras i alkoholskörkortet. Alkoholskörkortet berättigar den övervakade att under provotiden i Finland, med undantag av landskapet Åland, framföra ett fordon som är försett med alkohol.

6 §

Program för bedömning av alkohol- eller drogberoende

Den övervakade skall genomföra ett sex månader långt program för bedömning av alkohol- eller drogberoende. Programmet skall inledas utan dröjsmål efter begäran om övervakad körrätt.

Den övervakade skall tillställa polisen på boningsorten de läkarutlåtanden som hänför sig till programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende och intyg över besök hos läkare och hälsovårdspersonal samt meddela polisen tidpunkten för nästa besök. Polisen skall göra en anteckning i fordonstrafikregistret om att ett utlåtande eller ett intyg har lämnats in.

7 §

Fortsatt uppföljning

Efter det att programmet för bedömning av alkohol- eller drogberoende har slutförts skall den övervakade delta i en fortsatt uppföljning. Under den fortsatta uppföljningen som sker under provotiden genomgår den övervakade med tre månaders mellanrum en läkarundersökning. Läkarutlåtandena om undersökningarna skall tillställas polisen och den övervakade skall meddela polisen tidpunkten för nästa undersökning. Polisen skall göra en anteckning i fordonstrafikregistret

om att utlåtandet har lämnats in.

8 §

Kostnader

Den övervakade svarar för sina kostnader för den övervakade körrätten.

9 §

Avläsning av alkoholåset

Den övervakade skall med 60 dagars mellanrum föra det fordon som är försett med alkoholåset för avläsning av alkoholåsets minne till en representant som har befullmäktigats av tillverkaren och anmälts till Fordonsförvaltningscentralen. Uppgifterna om användningen sänds till ett register som förs av tillverkaren, och de är tillgängliga för polisen för utövande av tillsyn över den övervakade körrätten. Uppgifterna om användningen får inte innehålla personuppgifter.

10 §

Avbrytande av provotiden

Provotiden avbryts om den övervakade meddelas körförbud eller temporärt körförbud. Om polisen utfärdar körförbud för den övervakade eller om utfärdande av temporärt körförbud grundar sig på 76 § 5 eller 6 punkten, skall polisen underrätta åklagaren om sitt beslut, varefter åklagaren utan dröjsmål vid domstol skall yrka att den övervakade körrätten återkallas och det villkorliga körförbudet verkställs. Yrkandet framställs vid den domstol inom vars domkrets den övervakade bor eller varaktigt vistas. I underrätten kan ärendet behandlas i en sammansättning med en domare, och allmänna åklagaren skall närvara vid sammanträdet. Ärendet kan handläggas och avgöras trots den övervakades utevaro. I övrigt tillämpas på förfarandet bestämmelser om rättegång i brottmål.

Om domstolen inte bestämmer att den övervakade körrätten skall återkallas och det villkorliga körförbudet verkställas, räknas ti-

den för det temporära körförbudet med i provotiden.

11 §

Ändringssökande

Vid sökande av ändring i ett beslut som polisen fattat med stöd av denna lag gäller 106 a § i vägtrafiklagen.

12 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om alkolåsets tekniska egenskaper och funktion, montering av det, avläsning av alkolåsets minne samt över-

lämnande av uppgifter om användning till polisen utfärdas genom förordning av statsrådet.

13 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 20.

Lagen tillämpas på rattfylleribrott som avses i 2 §, om de har begåtts efter lagens ikraftträdande. Lagen tillämpas på övervakad körrätt tills provotiden går ut. Lagen tillämpas också efter det att den har upphört att gälla vid behandling av besvärärenden som omfattas av lagen.

Helsingfors den 4 mars 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Kommunikationsminister *Leena Luhtanen*

2.

Lag**om temporär ändring av vägtrafiklagen**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras temporärt i vägtrafiklagen av den 3 april 1981 (267/1981) 76 § 3 och 4 punkten, sådana de lyder i lag 1199/2002, samt
fogas temporärt till 76 §, sådan den lyder i nämnda lag 1199/2002, nya 5 och 6 punkter, till 77 §, sådan den lyder i lagarna 676/1990 och 1242/1997, ett nytt 5 mom. samt till lagen en ny 79 a § som följer:

76 §

Grunder för temporärt körförbud

En polisman kan utfärda temporärt körförbud för den som har körrätt och omhändertagat körkortet,

3) om det är sannolikt att det finns förutsättningar för att meddela körförbud med stöd av 75 § 2 mom. 3-6 punkten eller 3 mom.,

4) om det är uppenbart att körförmågan hos den som har körrätt, på grund av sjukdom eller skada eller av någon annan sådan orsak, har försämrats i sådan utsträckning att den övriga trafiken utsätts för väsentlig fara om körningen fortsätter och det därför inte kan anses tillräckligt att enbart utreda hälsotillståndet enligt 73 § 2 mom.,

5) om en begäran som avses i 79 a § 2 mom. 1 punkten återtas, eller

6) om det finns skäl att misstänka att den som har körrätt har gjort sig skyldig till en sådan gärning eller försummelse som avses i 79 a § 2 mom. 3 punkten.

77 §

Tiden för temporärt körförbud

I de fall som avses i 76 § 5 och 6 punkten

fortsätter det temporära körförbudet att gälla till dess domstolen beslutar att den övervakade körrätt som avses i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt skall återkallas och villkorligt körförbud verkställas.

79 a §

Övervakad körrätt

Domstolen skall besluta om i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt avsedd övervakad körrätt för en person som gjort sig skyldig till rattfylleri enligt 23 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 1 eller 2 punkten i strafflagen, om den som skall meddelas körförbud anholder om det och bedöms kunna fullgöra de skyldigheter som hänför sig till övervakad körrätt, förutsatt att han eller hon inte döms till ovillkorligt fängelsestraff. Körförbudet skall utfärdas som villkorligt för den tid som den övervakade körrätten gäller. Det temporära körförbudet upphör och prøvotiden inleds när den för vilken övervakad körrätt meddelas utlämnas ett i 4 § 1 mom. i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt ~~av~~ sett alkoholskörkort. Prövotiden är ett år. Bestämmelser om övervakad körrätt och avbrytande av prøvotid finns i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt.

Domstolen skall återkalla en övervakad körrätt och bestämma att ett villkorligt kör-

förbud skall verkställas om den övervakade innan provotiden inleds eller under provotiden

- 1) återtar sin begäran om övervakning,
- 2) meddelas körförbud, eller
- 3) utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den övervakade körrätten eller försummar en skyldighet som utgör en del av den övervakade körrätten.

I övrigt gäller för den övervakade körrätten i tillämpliga delar vad som bestäms i 79 § om villkorligt körförbud.

Denna lag träder i kraft den 20 och gäller till och med den 20 .

Helsingfors den 4 mars 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Kommunikationsminister *Leena Luhtanen*

Lag

om temporär ändring av vägtrafiklagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras temporärt i vägtrafiklagen av den 3 april 1981 (267/1981) 76 § 3 och 4 punkten, sådana de lyder i lag 1199/2002, samt
fogas temporärt till 76 §, sådan den lyder i nämnda lag 1199/2002, nya 5 och 6 punkter, till 77 §, sådan den lyder i lagarna 676/1990 och 1242/1997, ett nytt 5 mom. samt till lagen en ny 79 a § som följer:

Gällande lydelse

76 §

Grunder för temporärt körförbud

En polisman kan utfärda temporärt körförbud för den som har körrätt och omhändertagda körkortet,

3) om det är sannolikt att det finns förutsättningar för att meddela körförbud med stöd av 75 § 2 mom. 3–6 punkten eller 3 mom., *eller*

4) om det är uppenbart att körförmågan hos den som har körrätt, på grund av sjukdom eller skada eller av någon annan sådan orsak, har försämrats i sådan utsträckning att den övriga trafiken utsätts för väsentlig fara om körningen fortsätter och det därför inte kan anses tillräckligt att enbart utreda hälsotillståndet enligt 73 § 2 mom..

Föreslagen lydelse

76 §

Grunder för temporärt körförbud

En polisman kan utfärda temporärt körförbud för den som har körrätt och omhändertagda körkortet,

3) om det är sannolikt att det finns förutsättningar för att meddela körförbud med stöd av 75 § 2 mom. 3–6 punkten eller 3 mom.,

4) om det är uppenbart att körförmågan hos den som har körrätt, på grund av sjukdom eller skada eller av någon annan sådan orsak, har försämrats i sådan utsträckning att den övriga trafiken utsätts för väsentlig fara om körningen fortsätter och det därför inte kan anses tillräckligt att enbart utreda hälsotillståndet enligt 73 § 2 mom.,

5) *om en begäran som avses i 79 a § 2 mom. 1 punkten återtas, eller*

6) *om det finns skäl att misstänka att den som har körrätt har gjort sig skyldig till en sådan gärning eller försummelse som avses i 79 a § 2 mom. 3 punkten.*

77 §

Tiden för temporärt körförbud

I de fall som avses i 76 § 5 och 6 punkten fortsätter det temporära körförbudet att gälla till dess domstolen beslutar att den övervakade körrätt som avses i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt skall återkallas och villkorligt körförbud verkställas.

79 a §

Övervakad körrätt

Domstolen skall besluta om i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt avsedd övervakad körrätt för en person som gjort sig skyldig till rattfylleri enligt 23 kap. 3 § 1 mom. eller 4 § 1 eller 2 punkten i strafflagen, om den som skall meddelas körförbud anhåller om det och bedöms kunna fullgöra de skyldigheter som hänför sig till övervakad körrätt, förutsatt att han eller hon inte döms till ovillkorligt fängelsestraff. Körförbudet skall utfärdas som villkorligt för den tid som den övervakade körrätten gäller. Det temporära körförbudet upphör och prövotiden inleds när den för vilken övervakad körrätt meddelas utlämnas ett i 4 § 1 mom. i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt avsett alkoholskörkort. Prövotiden är ett år. Bestämmelser om övervakad körrätt och avbrytande av prövotid finns i lagen om försök med alkoholövervakad körrätt.

Domstolen skall återkalla en övervakad körrätt och bestämma att ett villkorligt körförbud skall verkställas om den övervakade innan prövotiden inleds eller under prövotiden

- 1) återtar sin begäran om övervakning,*
- 2) meddelas körförbud, eller*
- 3) utan godtagbar orsak bryter mot begränsningarna i den övervakade körrätten eller försummar en skyldighet som utgör en del av den övervakade körrätten.*

I övrigt gäller för den övervakade körrät-

ten i tillämpliga delar vad som bestäms i 79
§ om villkorligt körförbud.

Denna lag träder i kraft den 20 och
gäller till och med den 20 .